

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
RESİM ANASANAT DALI

RESİMDE AİLE KAVRAMININ DUYGUSAL İFADE BİÇİMLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ÖZNUR GÜNDÜZ

BALIKESİR, 2024

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
RESİM ANASANAT DALI

RESİMDE AİLE KAVRAMININ DUYGUSAL İFADE BİÇİMLERİ

ÖZNUR GÜNDÜZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI

DOÇ. DR. FERGANA KOCADORU ÖZGÖR

BALIKESİR, 2024

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüzün Resim Anabilim Dalı'nda 202112543006 numaralı Öznur Gündüz'ün hazırladığı "Resimde Aile Kavramının Duygusal İfade Biçimleri" konulu YÜKSEK LİSANS tezi ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca/2024 tarihinde yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda tezin onayına OY BİRLİĞİ/OY ÇOKLUĞU ile karar verilmiştir.

Üye (Başkan) Doç. Dr. Fergana KOCADORU ÖZGÖR

İmza

Üye Doç. Serpil AKDAĞLI

İmza

Üye Dr. Öğr. Üyesi Altay ALDOĞAN

İmza

Enstitü Onayı

ETİK BEYAN

Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kuralları'na uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

.../.../2024

İmza

Öznur Gündüz

ÖNSÖZ

Sanat insanın iç dünyasını ve duygularını ifade etmenin en önemli araçlarından biridir. Sanatçı eserini gerçekleştirdiği yüzeyle bir bağlantı içerisindedir ve bu yüzeydeki fırça hareketleri, boyut sanatçının iç dünyası olarak ortaya çıkar.

Rönesans'tan modern döneme kadar olan bu süreçte resim sanatında aile kavramının duygusal ifade biçimleri incelenirken duygu kavramının rolü de vurgulanmıştır. Resim sanatının evrimi üzerine derinlemesine bir anlayış sağlanmaktadır ve gelecekteki araştırmalarda duyguların aile tabloları üzerinden araştırılıp literatüre katkı sağlaması amaçlanmaktadır.

Tez planlama ve oluşturma aşamalarımda benimle yakından ilgilenen, bana yol gösteren sevgili danışmanım Doç. Dr. Fergana KOCADORU ÖZGÖR'e teşekkürü borç bilirim. Her zaman desteğini hissettiğim babam ve arkadaşlarıma sonsuz teşekkür ederim.

BALIKESİR, 2024

ÖZNUR GÜNDÜZ

ÖZET

RESİMDE AİLE KAVRAMININ DUYGUSAL İFADE BİÇİMLERİ

GÜNDÜZ, Öznur

Yüksek Lisans, Resim Anasanat Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Fergana KOCADORU ÖZGÖR

2024, 80 Sayfa

Bu çalışma, "Resimde Aile Kavramının Duygusal İfade Biçimleri" başlığı altında, aile ve evlilik kavramlarının tanımlarını derinlemesine ele alarak kapsamlı bir inceleme sunmaktadır. Araştırmanın odak noktası; sanatçıların geçmiş yaşantılarından, deneyimlerinden veya o anki gündelik durumlarından yola çıkarak aile kavramını tablolarına nasıl yansıttıkları ve bu eserlerdeki aile ile duygu kavramlarının izleyicide hangi duygusal tepkilere yol açtığını anlamaya yöneliktir. Çalışma; aile temalı sanat eserlerinin çeşitli duygusal ifadelerini ve bu ifadelerin izleyici üzerindeki etkilerini araştırarak sanatçının aile kavramını nasıl ifade ettiğini ve bu ifadelerin toplumsal, bireysel düzeyde hangi duygusal yankıları uyandırdığını analiz etmeyi amaçlamıştır. Tezin tanımlar kısmında, çalışma kapsamında kullanılan ana kavramlar detaylı bir şekilde açıklanmıştır. İlgili alan yazın bölümünde, sosyoloji disiplini çerçevesinde aile, evlilik ve duyguların tanımları kapsamlı bir şekilde ele alınmıştır. Duygu ve aile kavramlarının birbirleriyle olan ilişkisi detaylı bir şekilde incelenmiş ve bu kavramlar üzerinde sanat eserlerine işleyen ressamın çalışmaları analiz edilmiştir. Rönesans Dönemi'nden günümüze kadar sanatçıların tablolarını oluştururken geçmişte yaşadıkları belirli olayları yaşamış olup olmadıkları araştırılmış, bu bağlamda sanat eserlerinin duygusal ve tematik arka planları ele alınmıştır. Bulgular ve yorumlar bölümünde, "Tabloya Dökülen Duygular" başlığı altında, kendi çalışmalarım üzerinden elde edilen verilerle desteklenen analizler sunulmuştur. Bu analizler, sanatçıların eserlerinde ifade ettikleri duygusal temaların aile kavramıyla nasıl ilişkilendirildiğini ve bu temaların sanatsal temsilindeki etkilerini kapsamlı bir biçimde değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Aile, Duygular, Ressamlar, Duygusal ifade

ABSTRACT

FORMS OF EMOTIONAL OF THE CONCEPT OF FAMILY IN PAINTING

GÜNDÜZ, Öznur

Master, Painting Department

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Fergana KOCADORU ÖZGÖR

2024, 80 Pages

This study presents a comprehensive review by deeply examining the definitions of the concepts of family and marriage under the title of "Emotional Expression Forms of the Concept of Family in Painting". The focus of the study is to understand how artists reflect the concept of family in their paintings based on their past lives, experiences or current daily situations, and what emotional reactions the concepts of family and emotion in these works evoke in the viewer. The study aims to analyze how the artist expresses the concept of family and what emotional resonances these expressions evoke at the social and individual level by investigating various emotional expressions of family-themed artworks and the effects of these expressions on the viewer. The main concepts used within the scope of the study are explained in detail in the definitions section of the thesis. In the relevant literature section, the definitions of family, marriage and emotions are comprehensively discussed within the framework of the discipline of sociology. The relationship between the concepts of emotion and family is examined in detail and the works of painters who work on these concepts in their artworks are analyzed. From the Renaissance to the present, it has been investigated whether artists have experienced certain events in the past while creating their paintings, and in this context, the emotional and thematic backgrounds of the works of art have been addressed. In the findings and comments section, under the title "Emotions Poured into the Painting", analyses supported by data obtained from my own works are presented. These analyses aim to comprehensively evaluate how the emotional themes expressed in the works of the artists are associated with the concept of family and the effects of these themes on their artistic representation.

Keywords: Family, Emotions, Painters, Emotional Expression

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
GÖRSELLER LİSTESİ	viii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	x
1.GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Problemi	2
1.2. Araştırmanın Amacı	2
1.3. Araştırmanın Önemi	2
1.4. Araştırmanın Varsayımları.....	3
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	3
1.6. Tanımlar	3
2. İLGİLİ ALANYAZIN.....	5
2.1. Kuramsal Çerçeve	5
2.1.1. Aile Kavramı	5
2.1.2. Evlilik Kavramı	7
2.1.3. Çekirdek Aile	8
2.1.4. Geniş Aile	9
2.2. İlgili Araştırmalar	9
2.2.1. Aile Kavramının Duygusal İfade Biçimleri.....	9
2.2.1.1. Sevgi ve Mutluluk.....	11
2.2.1.2. Yalnızlık	12
2.2.1.3. Özlem.....	13
2.2.1.4. Üzüntü.....	14
2.2.1.5. Birlik ve Beraberlik	15
2.2.1.6. Korku	16
2.2.2. Rönesans'tan Modern Sanata Aile Kavramının Sanat Eserlerinde Duygu İfadesini İnceleyen Sanatçılar	17
2.2.2.1. Leonardo Da Vinci	18
2.2.2.2. Diego Velazquez	20
2.2.2.3. Edward Munch	22

2.2.2.4.	Mary Stevenson Cassatt.....	27
2.2.2.5.	Pablo Picasso.....	32
2.2.2.6.	Kathe Kollwitz.....	34
2.2.2.7.	Max Beckmann.....	38
2.2.2.8.	Edward Hopper.....	41
2.2.2.9.	Frida Kahlo.....	42
2.2.2.10.	Norman Rockwell.....	44
2.2.2.11.	Andrew Wyeth.....	45
2.2.2.12.	Gerhard Richter.....	46
2.2.2.13.	Alice Neel.....	48
2.2.2.14.	Daphne Todd.....	50
2.2.2.15.	Hope Gangloff.....	51
3.	YÖNTEM.....	53
3.1.	Araştırmanın Modeli.....	53
3.2.	Evren ve Örneklem.....	53
3.3.	Veri Toplama Araç ve Teknikleri.....	53
3.4.	Veri Toplama Süreci.....	54
3.5.	Verilerin Analizi.....	54
4.	BULGULAR VE YORUMLAR.....	55
4.1.	Tabloya Yansıyan Duygular: Çalışmalardaki Duygusal Derinlik.....	55
5.	SONUÇ VE ÖNERİLER.....	69
a.	Sonuçlar.....	69
b.	Öneriler.....	70
KAYNAKÇA.....		71

GÖRSELLER LİSTESİ

<u>Görsel 1.</u> Öznur Gündüz, Küçüklük Albümünden, 2001	12
<u>Görsel 2.</u> Öznur Gündüz, Küçüklük, 12 Ekim 2000	16
<u>Görsel 3.</u> Leonardo Da Vinci, Meryem Ve Çocuk İsa, Azize Anna İle, A.Ü.Y.B, 168 X 130 Cm, 1503-1519, Musee Du Louvre.....	19
<u>Görsel 4.</u> Diego Velazquez, Nedimeler, 318 X 276 Cm, T.Ü.Y.B, 1656.....	21
<u>Görsel 5.</u> Edward Munch, 1934.....	22
<u>Görsel 6.</u> Edward Munch, Günlüğü, Childhood Memory, Outside The Gate, 1889- 1890.....	23
<u>Görsel 7.</u> Edward Munch, Ölüm Ve Çocuk, 1889, T.Ü.Y.B, 100 X 90 Cm	24
<u>Görsel 8.</u> Edward Munch, Ölü Anne, 1991, Gravür, 32.2 X 49.4 Cm	25
<u>Görsel 9.</u> Edward Munch, Ölü Anne Ve Çocuk, 1897, T.Ü.Y.B, 104 X 179 Cm	26
<u>Görsel 10.</u> Marry Stevenson Cassatt, Otoportre, K.Ü.G.B, 23 X 16 Cm, 1878.....	27
<u>Görsel 11.</u> Marry Stevenson Cassatt, The Child's Bath, T.Ü.Y.B, 1 M X 66 Cm, 1893.....	29
<u>Görsel 12.</u> Marry Stevenson Cassatt, Breakfast İn Bed, 1897, T.Ü.Y.B, 58,4 Cm X 73,7 Cm.....	30
<u>Görsel 13.</u> Marry Stevenson Cassatt, Anne Ve Çocuk, T.Ü.Y.B, 81.6 Cm X 65.7 Cm, 1898.....	31
<u>Görsel 14.</u> Pablo Picasso, Mother And Child, 112 X 97.5 Cm, T.Ü.Y.B, 1901	32
<u>Görsel 15.</u> Pablo Picasso, La Famille Soler, 150 X 200 Cm, T.Ü.Y.B, 1903	33
<u>Görsel 16.</u> Kathe Kollwitz, Woman With Dead Child, Series Death, 1903, Litografi.....	35
<u>Görsel 17.</u> Kathe Kollwitz “Mother With Child İn Her Arms”, 1916, Litografi.....	35
<u>Görsel 18.</u> Kathe Kollwitz, The Sacrifice, 1922.....	36
<u>Görsel 19.</u> Kathe Kollwitz, Worker Woman With Sleeping Child, 1927 Litografi...	37
<u>Görsel 20.</u> Max Beckmann, Der Hunger (Açlık), 1919, Taşbaskı, 62x49 Cm, Moma, New York.....	39
<u>Görsel 21.</u> Max Beckmann, Night, 1918-1919, T.Ü.Y.B, 133 X 154 Cm, Nordrhein Sanat Galerisi, Düsseldorf.....	39

<u>Görsel 22.</u> Max Beckmann, Maskeli Balodan Önce, 1922, T.Ü.Y.B, 80 X 130,5 Cm.....	40
<u>Görsel 23.</u> Edward Hopper, New York'taki Oda, 1932.....	41
<u>Görsel 24.</u> Frida Kahlo, Ninelerimle Dedelerim, Annemle Babam Ve Ben, Yağlı Boya, 31x 34cm, 1936	43
<u>Görsel 25.</u> Norman Rockwell, Freedom From Want, T.Ü.Y.B, 116.2 Cm X 90 Cm, 1943.....	44
<u>Görsel 26.</u> Andrew Wyeth, Christina's World, Tempra, 81,28 X 121,92 Cm, 1948..	45
<u>Görsel 27.</u> Gerhard Richter, Uncle Rudi, 87cm X 50 Cm, T.Ü.Y.B, 1965.....	46
<u>Görsel 28.</u> Gerhard Richter, Ema, 200 X 130 Cm, T.Ü.Y.B, 1966.....	47
<u>Görsel 29.</u> Alice Neel, Mother And Child, "Nancy And Olivia", 78.7 X 71.1 Cm, 1982.....	48
<u>Görsel 30.</u> Alice Neel, Mother And Child Havana, 66 X 45.7 Cm, 1926.....	49
<u>Görsel 31.</u> Daphne Todd, Last Potrait Of Mother, 65 X 92 Cm, (İki Panel), A.Ü.Y.B, 2009.....	50
<u>Görsel 32.</u> Hope Gangloff, Ben And Daisy, 121 X 182 Cm, T.Ü.Y.B, 2015.....	52
<u>Görsel 33.</u> Öznur Gündüz, İsimsiz, Tuval Bezi Üzerine Karışık Teknik, 2022	57
<u>Görsel 34.</u> Öznur Gündüz, İsimsiz, Tuval Bezi Üzerine Karışık Teknik, 2022	58
<u>Görsel 35.</u> Öznur Gündüz, Günlük Serisinden, 90x70 Cm, Tuval Bezi Üzerine Kara Kalem, 2022	59
<u>Görsel 36.</u> Öznur Gündüz, Günlük Serisinden, 70x50 Cm, Tuval Bezi Üzerine Kara Kalem, 2022	60
<u>Görsel 37.</u> Öznur Gündüz, Günlük Serisinden,50x70 Cm, Tuval Bezi Üzerine Kara Kalem, 2022	61
<u>Görsel 38.</u> Öznur Gündüz, Sadece Gördüğün, 100x100, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 2022.....	62
<u>Görsel 39.</u> Öznur Gündüz, Ailem, 120x90 Cm, 2023	63
<u>Görsel 40.</u> Öznur Gündüz, Bir Çift, 70 X 100 Cm, T.Ü.Y.B, 2023.....	64
<u>Görsel 41.</u> Öznur Gündüz, Ayrılık, T.Ü.Y.B, 120 X 110 Cm, 2024	65
<u>Görsel 42.</u> Öznur Gündüz, Sessizlik, 19 X 15 Cm, K.Ü.Y.B, 2024	66
<u>Görsel 43.</u> Öznur Gündüz, Birlikte, 17 X 16 Cm, K.Ü.Y.B, 2024.....	67
<u>Görsel 44.</u> Öznur Gündüz, Anne, 10 X 10 Cm, K.Ü.Y.B, 2024.....	68

KISALTMALAR LİSTESİ

AÜYB	: Ahşap Üzerine Yağlı Boya
CM	: Santimetre
KÜYB	: Kağıt Üzerine Yağlı Boya
TDK	: Türk Dil Kurumu
TÜYB	: Tuval Üzerine Yağlı Boya
vb	: ve benzeri
yy	: yüzyıl

1.GİRİŞ

Yaşamdaki tüm tecrübeler bir araya getirilip bir resim oluşturulduğunda bu resmin renklerini duygular oluşturmaktadır. Duygular, yaşamın hem canlılığını hem de anlamını şekillendiren en güçlü etkenlerdir (Nelson, 2016, s.17).

Sanat; insan duygularının, düşüncelerinin ve deneyimlerinin en saf ve yaratıcı şekilde ifade edildiği bir alan olarak önemli bir rol oynamaktadır. Sanat eserleri, izleyicileri derin düşüncelere yönlendirirken aynı zamanda duygusal bir bağ ve empati oluşturma potansiyeline sahiptir. Bu bağlamda aile kavramı resim sanatında önemli bir temadır. Aile, insan yaşamının temel birimi olarak hem bireysel hem de toplumsal düzeyde anlam ve önem taşımaktadır.

Sanat, insanın içsel dünyasını dışa vurma biçimi olarak tarih boyunca farklı kültürlerde ve dönemlerde kendine özgü bir ifade yolu bulmuştur. Resim sanatı, bu ifade biçimlerinin en belirgin örneklerinden biridir; sanatçılar, bu alanda duygularını, düşüncelerini ve yaşam deneyimlerini çeşitli tekniklerle yansıtmaktadır. Sanat eserleri, izleyicilere sadece görsel bir deneyim sunmakla kalmaz, aynı zamanda derin psikolojik ve duygusal etkiler de yaratmaktadır. Aile, bu bağlamda sanatçılar tarafından sıkça işlenen ve üzerinde derinlemesine düşünülmüş bir tema olarak da düşünülmektedir.

Sanatçılar; tuval üzerine renklerin, hatların ve kompozisyonun yardımıyla derin anlamlar aktarabilmektedirler. Aile, insan hayatının temel birimi olarak toplumun şekillenmesinde ve bireylerin gelişiminde önemli bir rol oynamaktadır. Aile kavramı, sadece biyolojik bir bağın ötesine geçerek duygusal ve psikolojik bağlarla da şekillenmiştir. Aile kavramı, sanatçılar için de sıklıkla ilham kaynağı ve duygusal ifadelerin yoğunlaştığı bir konu olmuştur. Bu çalışma, resim sanatında aile kavramının duygusal ifade biçimlerini inceleyerek sanatçıların aile temasını nasıl işlediğini ve duygusal ifadelerini nasıl yansıttığını anlamayı amaçlamaktadır.

Sanatçılar, aile kavramını çeşitli yollarla tasvir etmişlerdir. Bu tasvir; renk seçimi, kompozisyon, figürlerin yerleşimi ve diğer teknik unsurlar aracılığıyla gerçekleşmektedir. Sanat eserlerinde aile teması, genellikle derin bir duygusal anlatım

ve psikolojik bir yansıma içermektedir. Örneğin; aile içindeki ilişkiler, bireylerin duygusal durumları ve toplumsal rolleri sanat aracılığıyla keşfedilmektedir. Sanatçılar, aile kavramını ele alırken bu bağlamda yaşanan duygusal zenginliği ve bireyler arasındaki ilişkilerin karmaşıklığını vurgulamaktadırlar. Sanatçılar; geçmiş yaşantılarının, ailelerinin ve çevresindeki diğer kişilerin etkisi altında bu deneyimlerini ve ilişkilerini resimlerine yansıtarak sanatlarını şekillendirmişlerdir.

1.1. Araştırmanın Problemi

Resim sanatında aile kavramının duygusal ifade biçimleri hem sanatçılar hem de izleyiciler için zengin bir alan sunmaktadır. Bu araştırmanın temel odak noktası, farklı dönem ve kültürlerde resim sanatında aile temasının nasıl işlendiğini ve duygusal ifadelerin nasıl anlatıldığını derinlemesine incelemektir. Bu bağlamda, aile kavramının resim sanatındaki duygusal ifade biçimleri üzerindeki etkisi ve anlamı ele alınmıştır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırma, resim sanatında aile kavramının duygusal ifade biçimlerini açığa çıkarmayı ve anlamayı amaçlamaktadır. Aynı zamanda, aile temasının sanat eserlerindeki duygusal etkilerini ve izleyici üzerindeki etkilerini anlamak da hedeflenmektedir. Bu çalışmanın sonucunda, aile temalı resimlerin duygusal derinliğini anlama ve bu derinliği izleyicinin duygusal deneyimleriyle nasıl ilişkilendirebileceğini anlamlandırma fırsatı elde edilmesi amaçlanmıştır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Bu araştırma, resim sanatında aile kavramının duygusal ifade biçimlerinin daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacaktır. Aile teması, insan yaşamının temel bir parçası olduğundan bu çalışma aynı zamanda insan deneyiminin sanatsal yansımalarını anlamamıza da yardımcı olacaktır. Ayrıca bu çalışmanın sanatın duygusal ifade gücünün anlaşılmasına, sanatçılar ve izleyiciler arasındaki etkileşimin artmasına, aile temasının anlamının zenginleştirilmesine katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

1.4. Araştırmanın Varsayımları

Sanatçılar, eserlerinde aile kavramını duygusal ifade olarak yaratırken kendi duygusal deneyimlerinden de etkilenmişlerdir. Bu varsayım, sanatçıların kendi yaşam deneyimlerinden ve aile ilişkilerinden ilham alarak eserlerini oluşturduğunu öngörmektedir.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırmada yalnızca aile kavramı ve duygusal ifade biçimlerine odaklanmış, bu kavramlar üzerine eser üretmiş sanatçıların incelemesi yapılacaktır. Sanatçıların eserlerinde, aile kavramının hissettirdiği duygular sanat tarihinden örneklerle desteklenecektir. Bu örnekler; belirli bir dönem diliminden, Rönesans'tan günümüz sanatına kadar yapılmış sanat eserlerinden, seçilecektir. Bu süreçte duyguların ve aile kavramının sanatçıların ve izleyicilerin deneyimlerine nasıl yansıdığı incelenecektir. Sanatçıların analizinde yalnızca Batı sanatına odaklanılacak ve yorumlar da bu çerçevede sınırlandırılacaktır.

1.6. Tanımlar

Arkadaşlık: TDK'ye göre sevgi ve anlayışla birbirine bağı olan her bir kişi demektir.

Conjugal: En az bir evli çiftten ve onların çocuklarından meydana gelmektedir. Eşler çocuklarıyla birlikte aynı evde yaşamaktadır. Bağımsız aile birliklerinde ise diğer kuşakların yetişkinlerinden veya akrabalarından bağımsız olarak kendi başına ikamet eden tek bir aile birliğidir ([http-1](#)).

Günlük: Günü gününe tutulan hatıralar, kişinin günlük yaşamında deneyimleri, duyguları ve düşüncelerini kaydetmek için kullandığı yazılı belgelerdir. Bu belgeler bir günlük veya muhtıra olarak adlandırılmıştır.

İlişki: TDK'ye göre iki unsurlar arasındaki karşılıklı ilgi, bağlantı, ilişki, rabıta veya temas olarak adlandırılmaktadır ([http-2](#)).

Kronolojik: TDK'ye göre zaman bilimsel demektir ([http-3](#)).

Modernizm: 19. yy. sonları ile 20. yy. başlarında Batı toplumunda, sanayileşme, kentleşme ve teknolojik ilerlemenin neden olduğu hızlı değişimlere yanıt olarak ortaya çıkan bir kültürel ve sanatsal akımdır ([http-4](#)).

Revisionist: Özgünlüğü destekleyen ve buna uygun adımları öngören genel olarak kabul görmüş temel bir prensibin yeniden değerlendirilmesi anlamına gelmektedir. Bu yeniden yorumlama sürecinin amacı, ele alınan konunun entelektüel geçerliliğini veya siyasi meşruiyetini sorgulamak şeklinde ortaya çıkmıştır ([http-5](#)).

Rönesans: Fransızcada “yeniden doğuş” anlamına gelen terim, Orta Çağ’ı yaşayan Avrupa ülkelerinde siyasi, kültürel, politik, bilim, sanat, mimari ve eğitim alanlarında bir yenilenmeye yol açmıştır. Bu yenilenme süreci 14. yy. ile 17. yy. kapsayan Rönesans Dönemi olarak adlandırılmıştır ([http-6](#)).

Sosyolog: TDK’ye göre toplum bilimci ([http-7](#)).

Post-mortem: Etimolojik olarak "post" kelimesi "sonra" anlamına gelirken, "mortem" kelimesi "ölüm" anlamına gelmektedir. Bu iki terimin birleşimi, "post-mortem" ifadesini oluşturur ve genellikle bir ölümün veya olayın ardından yapılan incelemeyi ifade etmektedir. Akademik bir dilde, bu ifade "ölüm sonrası analiz" anlamına gelir ve genellikle otopsi gibi tıbbi terimlerle eş anlamlıdır ([http-8](#)).

2. İLGİLİ ALANYAZIN

2.1. Kuramsal Çerçeve

Bu bölümde; aile kavramının duygusal ifade biçimlerini anlamak için duygular sosyo-kültürel bağlamda ele alınmış, sanat akımlarıyla ilişkilendirilmiş ve mevcut literatür taraması yapılmıştır. Aile kavramının anlamını derinlemesine anlamak adına farklı disiplinlerden gelen bilgilere başvurulmuştur.

2.1.1 Aile Kavramı

Aile, toplumun en gerekli ve en eski biçimidir. Bedenin ve zihnin doğum yeridir. Bir okuldur ve ebeveyn en doğal öğretmenidir, sosyal ilişkilerin tüm unsurlarının içinde bulunduğu toplumdur.

Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre aile: “Evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler, arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik (http-9).” olarak tanımlanmaktadır.

Aileyle ilgili birçok terim geçtiği gibi ailenin kesin bir tanımını yapmak oldukça zordur. Görsel Genel Kültür Ansiklopedisi’nde ailenin tanımı aşağıdaki şekilde tanımlanmaktadır.

“Aralarında akrabalık bağı bulunan insan topluluğu. Toplumun temeli aile, ailenin temeli ise baba, anne ve çocuktur. Geniş anlamda bu kavrama dedeler, nineler, amcalar, dayılar, halalar, teyzeler ve onların çocukları da girer. Başlangıçta her aile evlilikte kurulur. Bir erkekle bir kadın evlenip ayrı ev açınca yeni bir aile doğmuş olur. Sonra çocukların doğmasıyla aile genişler (Öztürk vd., 1981, s19).”

Jan Trost, aile kavramını farklı açılardan ele alan önemli bir sosyologdur. 1990 yılında yaptığı çalışmalarda, aile kavramlarının tanımlanmasındaki güçlükleri vurgulamaktadır. Trost, toplumun genellikle “aile” kavramının anlamını bildiğini

varsaydığını ancak bu terimin içerdiği anlamlar konusunda büyük farklılıklar olduğunu savunmaktadır. Ona göre aile kavramı, bireylerin kendi deneyimleri ve bakış açılarına dayalı olarak geniş bir yelpazede anlaşılmaktadır. Trost, aile kavramının sosyal bir yapı olarak nasıl algılandığını incelemiştir. Bu çalışmada, insanların yalnızca çekirdek aileyi değil aynı zamanda geniş aile, arkadaşlar ve evcil hayvanları da aile olarak gördüklerini göstermektedir. Trost, bu çeşitliliğin, aile kavramının toplumsal bir tanımını yapmayı zorlaştırdığını belirtmektedir. Bu nedenle, aile kavramının tek bir tanıma sığdırılması güçtür ve bu toplumsal araştırmalarda dikkate alınması gereken önemli bir nokta olmaktadır. (Trost, s.431, 1990).

Aile, tarih ve kültürler boyunca birçok farklı biçim almış ve çeşitli ürünler üretmiştir. Ailenin gerçekte nasıl bir tanımı olduğu günümüzde hala tartışılmaktadır. Ünlü sosyolog Profesör Caswell, aile kelimesinin tarihsel ve kültürel anlamlarının oldukça değişken olduğunu varsayarak somut bir yaşam biçimini belirtmek için kullanabileceğini öğrencilerine göstermek istemiştir. Evlerden çok masalardan söz ederek aileyi tanımlamıştır. Yakınındaki sınıf masasını örnek olarak kullanır. Masa gibi ailenin de parçaları vardır ve aynı zamanda kendi içinde bir bütündür. Caswell'e göre masada her bir parçanın kendi içinde işlevi vardır. Fakat bütünün parçalarını tıpkı aile kavramında olduğu gibi bir arada tuttuğundan bahsetmiştir. Caswell, masaların aile gibi boyut ve şekil de olduğunu belirtir. Aileler çeşitli yapılar barındırmakla birlikte bazı aileler büyük, bazıları küçük, bazıları belirli şeyler yapmakta, bazı aileler ise tamamen farklı tutumlar sergilemektedir. Caswell, ailenin insan çeşitlemelerini belirtirken yapısını ve işlevini herkes için ortak bir şey olarak tanımlamıştır (Gubrium ve Holstein, 1990, s.2).

Tarih ve kültür boyunca aile, insan deneyiminin sürekli bir parçası haline gelmiştir. Gubrium ve Holstein (1990, s2) yılında kaleme aldığı What is Family? Adlı kitabında aile kavramının tarih ve kültür boyunca farklı biçimler içerdiğini ve çeşitli anlamlar taşıdığını vurgulanmaktadır.

Aile kavramı farklı biçimlerde tanımlanabilmektedir. Bazıları aileyi bir araya gelmiş insanların bir grubu olarak görse de sosyologlar aileyi en küçük toplumsal birim olarak ele almaktadır. Aile, bu farklı görüşlere rağmen genellikle geleneksel aile kavramlarıyla sıkı bir ilişkilendirme içinde olmaktadır. Buna ek olarak, aile birimi genellikle evlilik yoluyla olduğundan, aileyi evlilikle yakından ilişkilendiren tanımlarda mevcuttur. Evlilik sadece iki bireyin bir ortaklık kurması değil aynı

zamanda iki geniş ailenin birleşmesidir. Bu nedenle aile birimi ve evlilik arasındaki ilişki sıkça önemsenmektedir. Sonuç olarak ailenin tanımı ve işlevi, bireyler ve kültürler arasında değişkenlik gösterebilmektedir. Fakat genellikle, aile, evlilik ve çocuklarla sıkı bir bağa sahip olan ve toplumsal bir birim olarak kabul edilen bir olgu olarak görülmektedir (Omar, Hisham, ve Abdul, 2013, s. 24).

Aile biyolojik bağlarla birlikte duygusal ve ruhsal bağlarla da ilişkilendirilen bir kavramdır. Ancak aile üyeleri arasında bazen duygusal destek veya anlayış bulunmayabilmektedir. Bazı aile üyeleri için ailenin kültürel geçmişi veya farklı sebeplerden dolayı özel konuları aile ile açıkça paylaşmak zor olabilmektedir. Bu noktada dostluklar devreye girer, dostlar birbirine destek verir ve anlayış gösterirler. Arkadaşlarla olan bağlar, bazen aile üyelerinden daha rahat hissettirebilmektedir ve kişinin iç dünyasını paylaşmak için güvenli bir ortam sunabilmektedir. İnsanlar için aile sadece biyolojik bir bağ değil bununla birlikte duygusal destek ve yakınlık anlamına da gelmektedir. Bu bağlamda dostluklar da aynı duygusal destek ve yakınlığı sağlayabilmektedir.

2.1.2 Evlilik Kavramı

Türk Medeni Kanunu'na göre evlilik; hukukun belirlediği çerçevede, iki kişi arasında kurulan ve devletin yetkili makamları tarafından onaylanan bir birliktelik olarak tanımlanmaktadır (http-10). Bu birliktelik, tarafların karşılıklı hak ve sorumluluklarının hukuki düzenlemelerle belirlenmesini sağlar. Evlilik kurumunun temel prensipleri arasında dürüstlük ve iyi niyet kuralları da bulunmaktadır.

Evlilik kavramını ele alırken Conjugal ve Revisionist görüşler arasındaki temel farkları anlamak önemlidir. Conjugal görüş, evliliği doğal olarak çocuk doğurmak ve yetiştirmek üzerinden tanımlar ve bu nedenle evliliği bir erkek ve bir kadının kalıcı birlikteliği olarak görmektedir. Buna göre evlilik, sadece eşler arasındaki romantik ilişkiyi değil aynı zamanda çocukların refahını da içerir ve toplumun ortak yararı için önemlidir. Bir diğer görüş olan revisionist evliliği romantik bir birliktelik olarak tanımlamaktadır. Evliliği, eşlerin duygusal bağlılığı ve mutluluğu üzerinden ele almaktadır. Buna göre, evlilik bireylerin kendi mutluluklarını ve istikrarlarını sağlamak için bir araya geldiği kurumdur. Her iki görüş de devletin evliliği tanınması

ve düzenlemesi gerektiğini savunmaktadır (Girgis, Anderson ve Gerorge, 2012, s. 246).

Conjugal bakış açısı, çocukların refah hali ve toplumun menfaatleriyle ilgilenirken Revisionist bakış açısı, bireylerin mutluluğu ve sağlam ilişkilerin değerini vurgulamaktadır.

Evlilikte her bireyin hayatında çeşitli roller üstlenmesi gerekmektedir. Bu rollerden biri maddi görev iken diğeri evlilik veya aile sorumluluğu ile ilgilidir. İnsan, aile içinde yaşamak amacıyla var olmuştur. Sevincini, kederini, başarısını, başarısızlığını ve acısını paylaşacak birini her zaman yanında bulmaktadır. Evlilik, ilişkiyi yalnızca eşle kesin ve toplumsal olarak kabul edilebilir bir sonuca taşımaktadır; iki tarafı ömür boyu birliktelik içerisinde tutan hukuksal bağı oluşturmaktadır. Çocuklar vatandaşlık bilgisi edinmeyi, ilişkileri öğrenmeyi, toplumdaki davranış biçimlerini ve nasıl davranış göstereceklerini aile içinde öğrenildiği savunulmaktadır (Khandare, 2015, s. 342).

İnsan, aile içinde yaşamak üzere düzenlenmiş bir varlıktır. Dolayısıyla, aile bireylerinin toplumsal rollerini ve kimliklerini kazandıkları temel bir yapı olarak kabul edilmektedir.

2.1.3 Çekirdek Aile

Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre çekirdek aile: “anne, baba ve henüz evlenmemiş çocuklardan oluşan aile” ([http-11](http://11)) olarak tanımlanmaktadır.

Çekirdek aile toplumun en küçük yapı taşı olarak değerlendirilen birimdir. Aile yapısı bu temel unsurlar etrafında şekillenmekte ve evlilik gibi sosyal kurumlar aile dinamiklerinde belirleyici bir rol oynamaktadır.

Çekirdek aile toplumda düzenin sağlanmasında önemli bir destek sistemi olmuştur. Ancak ailenin sürdürülebilir olması çeşitli iç ve dış faktörler tarafından etkilenmektedir. Teknolojik ilerlemenin hızı, toplumsal çocuk yetiştirme normlarının değişimi, ahlaki değerlerdeki değişiklikler, çekirdek ailenin dayanıklılığını etkileyebilmektedir. Aile birimi, yaşamın temel unsurlarından biri olarak kabul edilmekte olup varlığını sağlıklı bir şekilde sürdürebilmesi büyük önem arz etmektedir.

Bu süreci anlamak, zarar veren faktörleri tanımak ailenin temelini koruyarak yıpranmamasını amaçlanmıştır (Perlman ve Matthew, 1975, s. 2).

2.1.4 Geniş Aile

Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre geniş aile: “Anne, baba, çocuklar ve evli çocuklarla onların eş ve çocuklarının bir çatı altında yaşadıkları aile biçimi; büyük aile (http-12).” olarak tanımlanmaktadır.

Geniş aile yapısının kapsamı, çekirdek aileyi aşan ve evli çocuklar ile torunları da içeren bir organizasyonu ifade ederken bu yapı geleneksel toplumlarda da çok kuşaklı bir aile birimi olarak ortaya çıkmaktadır. Geçim kaynağı tarım olan toplumların aile üyelerinin birlikte yaşamasını uygun görmesi, geniş ailenin bu toplumlarda yaygın olarak bulunmasını sağlamıştır. Bu şekilde geniş aile, bireyler arasında daha geniş bir destek ve sosyal ağ oluşturarak toplumsal bağları güçlendiren bir sistem olarak işlev görmektedir.

Çok kuşaklı bir birim olarak geniş aile anne, baba, dede, amca gibi birçok aile üyelerinin barındığı topluluktur. Bu aile tipi genellikle geleneksel toplum yapılarında karşımıza çıkmaktadır. Çünkü bu toplumlar genellikle tarım ile geçimlerini sağlamakta ve bu nedenle aile üyelerinin bir arada yaşaması daha uygun görülmektedir (Karslı, 2019, s. 4).

2.2. İlgili Araştırmalar

İlgili araştırmalar olarak aile kavramının duygusal ifade biçimleri ve Rönesans’tan günümüz sanatına kadar aile kavramının sanat eserlerinde duygu ifadesini inceleyen sanatçılar olarak iki başlık oluşturulmuştur. Bu başlıklar altında eserlerin temelini oluşturan duyguların tanımı yapılmış ve aile kavramıyla bir bütün olarak sanatçıların eserleri kronolojik olarak incelenmiştir.

2.2.1 Aile Kavramının Duygusal İfade Biçimleri

Aile; bireylerin sevgi, güven, bağlılık, şefkat ve destek gibi temel duygusal gereksinimlerini karşıladıkları önemli sosyal yapıdır. Aile içinde duygusal bağlar ve aile içi iletişim, birlikte zaman geçirme gibi durumlarda güçlenmektedir. Bu duygusal

ifade biçimleri ile aile içi ilişkilerin derinleşmesi ve devamlılığının sağlanması güçlenmektedir.

Türkiye’de aile içi iletişim ve ilişkiler üzerine bir model denemesi adlı makalesinde aile kavramının duygusal ifade biçimlerini konu alan Görgün Baran’ın (2004, s.31) belirttiği gibi aile kavramı ve iletişimi önemli hale getiren etkenler duygular, düşünceler ve davranış biçimlerimizdir.

Duyguların bilimsel olarak net bir şekilde tanımlanması her ne kadar zor olsa da bu süreçleri anlamak ve açıklamak insan hayatında büyük önem taşımaktadır. Duygular, bireylerin öznel deneyimlerine dayanan ve kişisel olarak anlam taşıyan olaylarla ilişkili süreçler olarak kabul edilmektedir. Yapılan araştırmalar, duygusal öğeler arasındaki ilişkilerin ne denli karmaşık olduğunu gözler önüne sermektedir. Bu öğeler bazen birbiriyle iç içe geçerken bazen de tamamen bağımsız olarak işlev gösterebilir. Duyguların bilişsel, bedensel ve sözel ifadelerle ortaya konulduklarında farklı işlevler üstlenmeleri, bu çeşitliliğin temel nedenlerinden biri olarak görülmektedir. Temelde duygular, bireyin çevresine uyum sağlamasına, belirli hedeflere öncelik vermesine ve sosyal ilişkilerde etkili birer araç olarak kullanılmasına olanak tanımaktadır (Çeçen, 2002, s.165)

Bu bağlamda duyguların bireysel düzeydeki işlevselliği kadar aile içi ilişkilerdeki rolü de önemlidir. Özellikle eşler arasındaki duygusal bağın korunması ve güçlendirilmesi hem bireylerin psikolojik doyumunu sağlamakta hem de aile yapısının sürekliliğini desteklemektedir.

Ailede eşler arasında duygusal ilişkinin devam ettirilmesi, karı koca ilişkisindeki bağın güçlendirilmesi; ailenin psikolojik doyumunun sürdürülmesine yardımcı olmaktadır. Eşler birbirlerini desteklemelidir. Aynı ortamda sevgi ve saygı içinde yaşarlarsa sağlıklı bir evlilik veya aile birlikteliği devamlılık sağlamaktadır.

Eşler arasındaki duygusal bağın korunması ve güçlendirilmesi, ailenin psikolojik dengesine katkıda bulunurken duyguların kaynağı ve vücut üzerindeki etkileri de önem taşımaktadır. Duyguların oluşum süreci ve bu süreçte vücudun nasıl etkilendiği üzerine yapılan tartışmalar, insanın duygusal tepkilerinin yalnızca zihinsel değil aynı zamanda bedensel bir bütünlük içerisinde ele alınmasını gerektirmektedir.

Düşünceler zihinde ve beyin içerisinde bulunmaktadır ama duygular konusunda belirsizlik yaşanır. Çünkü duyguların temelini çoğunlukla kalp bölgesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Ancak gerçekte duygular, vücudun tamamında ortaya çıkmaktadır (Jung, 2004, s.28).

2.2.1.1. Sevgi ve Mutluluk

Mutluluk; memnuniyet ve coşkunun kesişiminde bulunan, ruhun belirsiz sınırlarla çizilmiş bir bölgesidir. İçsel memnuniyet ve heyecanın bir araya gelmesiyle ortaya çıkan bir durum olarak görülmektedir. Aynı zamanda mutluluğun tam olarak tanımlanabilir sınırları olmadığı, ruhsal bir boyutta yer aldığı işaret edilmektedir (Hilton, 1938, s. 11).

Mutluluğun bireysel ve genel olarak tanımlanmasındaki belirsizlikler, aile içindeki mutluluğu da benzer şekilde manevi ve subjektif bir boyutta değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Bireylerin içsel tatmin ve coşkularının aile içindeki ilişkilerle birleşmesi, bu ruhsal boyutun temel taşlarını oluşturur ve aile fertleri arasındaki sevgi ile bağlılık sürecini destekler.

Aile içindeki mutluluk, bireylerin içsel tatmin ve heyecanlarının bir araya gelmesiyle ortaya çıkan bir olgu olmaktadır. Aile fertleri arasındaki sevgi, destek ve bağlılık, bu ruhsal boyutun temel yapı taşlarıdır. Bu nedenle aile içi mutluluk kesin sınırlarla belirlenemeyeceği için bu duygu daha çok manevi bir boyutta yer almaktadır. Bu manevi boyut aile üyelerinin birbirleriyle olan ilişkilerinin derinliği ve kalitesiyle yakından ilişkili olmaktadır.

Görsel 1. Öznur Gündüz, Küçüklük Albümünden, 2001

2.2.1.2.Yalnızlık

Yalnızlık hem aile bağlarından hem de dostluk ilişkilerinden yoksun kalınmasıyla oluşan duygusal bir eksiklik ve üzüntü hali olarak tanımlanmaktadır. Her insanın bir şekilde başkalarıyla etkileşim içinde olması, destek bulması ve paylaşımlarda bulunması, insanın yaşamında önemli bir role sahiptir. Bazen karanlık bir odada tek başına olma düşüncesi bile insanı korkutabilmektedir. Bu durumda kişinin yanında bir başkasının olması, içimizi rahatlatan bir duygu yaratabilmektedir. Bir başkasının varlığı, o karanlık odada sanki bir ışık gibi iç huzur ve güven duygusu sağlayabilmektedir. Bu nedenle insanlar genellikle yalnız kalmaktan kaçınarak başkalarıyla birlikte olmayı tercih etmişlerdir. Sosyalleşme; insanın doğasında var olan bir ihtiyaçtır ve sosyal ilişkilerin önemini vurgulamaktadır.

Bu bağlamda, yalnızlık duygusunun hem toplumsal hem de bireysel düzeydeki etkilerini anlamak ve bu etkilerin hafifletilmesinde aile bağlarının rolünü değerlendirmek önem kazanmaktadır.

Tarhan'a (2011, s.16) göre, yalnızlık duygusunun toplumsal ve bireysel düzeydeki etkilerinin incelenmesi, aile bağlarının bu etkileri nasıl hafifletebileceğini ele almasıdır. Almanya'da yaşanan bir vakada, yaşlı bir çiftin intihar ettikten sonra ardında bıraktıkları mektupta, son üç buçuk ay boyunca diğer insanlarla etkileşimlerinin sadece kapıcının kapılarını çalmasından ibaret olduğunu

belirtmişlerdir. Aile bağlarının güçlendirilmesi ve aile içi iletişimin artırılması, bireylerin yalnızlık duygusunun azaltılmasında ve toplumun genel sağlığının iyileştirilmesinde kritik bir rol oynamaktadır.

Bu bağlamda, aile bağlarının ve aile içi iletişimin, yalnızlık duygusunu önlemekteki önemi vurgulanmaktadır.

Aile bağlarının güçlendirilmesi ve aile içi iletişimin artırılması; yalnızlık duygusunun azaltılmasında ve toplumun genel sağlığının iyileşmesinde kritik bir rol oynamaktadır. Aile içi destek, bireylerin yalnızlıkla başa çıkabilme kapasitelerini artırırken sosyal etkileşimler ve güven duygusunu da pekiştirmektedir. Aile üyeleri arasında güçlü bir bağ ve açık iletişim, yalnızlık duygusunun etkilerini hafifletebilir ve bireylerin duygusal refahını artırabilmektedir.

2.2.1.3.Özlem

İnsanın doğası gereği özlemek, duygusal bağları ve ilişkileri temel almaktadır. Bu duygusal deneyim; bir insanın ailesini, akrabalarını veya en yakın dostlarını özlemesiyle ortaya çıkabilmektedir. Özlem, zaman zaman farklı derinliklere ve boyutlara sahip olabilmektedir. Birinin ölümüyle birlikte yaşanan özlem, fiziksel varlığın yanı sıra duygusal ve ruhsal bir boşluğun hissedilmesiyle ortaya çıkmaktadır. Yaşayan birinin bile duygusal olarak uzak olması durumunda sevginin, desteğin veya anlayışın özlenmesi söz konusu olabilmektedir. Bir anne veya baba, hayatta olmalarına rağmen onların sevgisini, şefkatini veya rehberliğini özlemek de yaygın bir duygu durumu olmaktadır. Bu bağlamda, özlemek insan doğasının kaçınılmaz bir parçasıdır ve derin duygusal bağların bir yansıması haline gelmektedir.

Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre özlem: “Bir kimseyi veya bir şeyi görme, kavuşma isteği; özleni, hasret, tahassür (http-13)” olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda özlem bir kimseyi veya bir şeyi görmek, ona kavuşma isteği duymak gibi hissedilen bir duygu durumudur. Bireylerin duygusal deneyimlerini şekillendiren ve onların içsel dünyasında derin bir etki yaratan bir duygusal tepkidir.

Anneyi veya babayı özlemek, duygusal yokluğunu hissetmek, karmaşık bir durumu ifade etmektedir. Bu durum, bir bireyin fiziksel olarak bir ebeveyne sahip olmasına rağmen özellikle anne ya da baba ile kurduğu duygusal bağın eksikliğini

hissetmesiyle karakterizedir. Bu duruma ilişkin bir birey annesinin ya da babasının fiziksel varlığına sahip olabilir ancak anne ve babayla kurduğu duygusal bağın ya da onların kendisine verdiği duygusal destek ve şefkatin yokluğunu hissedebilmektedir. Bu tür bir deneyim, kişinin içsel bir boşluk ve kayıp duygusu yaşamasına yol açmaktadır çünkü duygusal bağın yokluğu, sevgi ve güven arayışını derinleştirmektedir. Anneyi ve babayı özleme duygusu, sadece fiziksel varlığı değil aynı zamanda duygusal yakınlık ve bağlanma ihtiyacını da kapsamaktadır. Dolayısıyla duygusal yokluk, bireyin hem anne hem de baba özlemi deneyimini daha karmaşık ve acı hale getirmektedir çünkü gerçek sevgi ve duygusal bağın eksikliği kişinin psikolojik ve duygusal refahını doğrudan etkilemektedir.

Bu bağlamda özlem, yalnızca fiziksel varlığın ötesinde, bireylerin duygusal bağ ve tatmin arayışlarını da içermektedir.

2.2.1.4.Üzüntü

İnsanlar yaşamları boyunca çeşitli kayıplar yaşamaktadır. Bu kayıplar hem maddi hem de manevi olabilmektedir. Kayıpların ardından yaşanan üzüntü zamanla azalabilir ancak tamamen yok olmamaktadır. Üzüntü, bir şey ya da biri sonsuza kadar kaybedildiğinde, artık geri getirilemeyecek durumlarda insanın içinde hep olmaktadır. Kayıplar; insanın iç dünyasında derin izler bıraktığında, o anlarda hissedilen duyguların geri dönüşü olmayan bir noktaya ulaştığı zaman bile insanın içinde yaşamaya devam etmektedir.

Bireylerin yaşamlarının zorlu dönemlerinde deneyimledikleri olumsuz duyguların, zamanla unutulmuş veya bastırılmış olsa dahi, psikolojik etkilerini sürdürdüğü ifade edilmektedir. Bireylerin yaşadığı üzüntü, kızgınlık, hayal kırıklığı ve korku gibi duygular, zamanla geçmişte kalmış gibi görünse de bu duyguların etkileri bilinçaltında devam etmekte ve bireyin yaşam kalitesini olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Özellikle kendine saygının kaybı, depresyon, umutsuzluk ve diğer olumsuz duygular, bu süreçte sıkça karşılaşılan durumlar arasında yer almaktadır (Nelson, 2007, s.17).

Mutluluk teması günümüzde yaygın olduğu kadar üzüntü teması da Rönesans Dönemi'nde çok popüler bir tema olarak öne çıkmıştır. Dönemin tıp uzmanları ve düşünürleri, üzüntü ile fiziksel ve zihinsel ağırlık arasında ilişkiyi merak etmiştir.

Dönemin hekimleri; “kara safra” adını verdikleri yoğun bir sıvının fazla miktarda artmasının insanı aşağı çektiğini ve üzgün bir ruh haline büründürdüğünü savunmuşlardır. Bu durum, kişinin yüzünün solgunlaşması, yürüyüşlerinde yavaşlama gibi fiziksel belirtilerle kendini göstermektedir. Ayrıca bu fiziksel ağırlığın kişinin karakterini de etkilediği düşünülmektedir (Smith, 2022, s. 277).

Özellikle aile bağlarının gücü ve bireyler arasındaki bağlılık, bu tür üzüntülerin yoğunluğunu ve etkisini belirlemede önem bir rol oynamaktadır.

Aile bağlamında üzüntünün duygusal etkileri daha da belirginleşmektedir. Aile, bireylerin yaşamında en önemli sosyal ve duygusal destek sistemlerinden biridir. Bir aile üyesinin kaybı veya aile içindeki önemli bir değişim, bireylerin iç dünyasında derin ve yıkıcı etkiler yaratmaktadır. Bu tür kayıplar aile içindeki duygusal bağların güçlülüğüne ve bireylerin birbirine olan bağlılığına bağlı olarak kişilerin yaşadığı üzüntünün derecesini ve süresini etkilemektedir.

2.2.1.5. Birlik ve Beraberlik

Başlı başına birlik ve beraberlik, insanın hayatının her anında varlığını hissettiren temel bir kavramdır. Doğumdan ölüme kadar her insanın yanında birileri olmaktadır. Doğduğumuzda anne ve babamız, istisnai durumlarda bir tarafı eksik olan çocuk ve yetişkinlerde ise bu boşluğu dolduran sevdikleri yanındadır. Ancak hayatın her aşamasında bugüne kadar varlıklarıyla destek olan ailemiz, öğretmenlerimiz ve arkadaşlarımız; birlikten kuvvet doğar atasözünün en somut örnekleridir. Doğum günlerinde sevdiklerimizin yanımızda olmaları, atılan kahkahalar ve birlikte paylaşılan güzel anılar; birlik ve beraberliğin insan hayatındaki değerini en iyi şekilde yansıtan örnekleri olmaktadır.

Görsel 2. Öznur Gündüz, Küçüklük, 12 Ekim 2000

Türk Dil Kurumuna göre Birlik: Bölük, tabur, alay vb. Bir bütün sayılan topluluk (http-14).” olarak tanımlanmaktadır. Bir bütün olarak kabul edilen toplulukları ifade etmektedir.

Bireyin mutluluğu, yaşamın doğal bir gerekliliği olarak ele alınmaktadır. İnsan doğası gereği yalnızca bir topluluk içinde var olma duygusunu hissettiğinde gerçek anlamda huzur bulabilmekte ve bireysel mutluluğu toplumsal ilişkilerle pekiştirebilmektedir.

2.2.1.6.Korku

Korku, dünyada nesnel bir kavram olarak, belirli tehditlerin varlığına işaret eden bir duygu olarak varlığını sürdürmektedir. Bir uçurum kenarı, aç bir yırtıcı hayvan gibi doğal olgular insanda bir korku hissi yaratabilir. Bu korku, insanlara dünyanın içinde bulunduğu tehditlerle dolu olduğunu öğretir ve buna uygun tepki verilmesi gerektiğini gösterir. Korku kelimesi, Eski Saksonca kökenli bir terimden gelir ve sadece endişe verici bir şey değil aynı zamanda beklenmedik bir tehlikeyi ifade etmektedir (Walton, 2004, s. 3).

Doğal tehditler karşısında gelişen korku, belirli tehlikelerin varlığına karşı uyarı mekanizması olarak işlev görürken benzer şekilde beklenmedik olaylar da güçlü korku tepkilerine yol açabilmektedir.

Korku duygusu, insanların karşılaştığı çeşitli tehditlere verdiği doğal bir tepki olmasının yanı sıra beklenmedik bir durum sonrasında da oluşabilecek bir histir. Örneğin ani bir hastalık veya beklenmeyen bir ölüm haberi o an etraftaki insanlar için korku ve endişe hissi oluşturabilir. Bu tür haberlerin duyulması, insanların zihinsel ve duygusal olarak etkilenmesine neden olabilir. Özellikle ölümün yaklaşmasıyla ilgili düşünceler korkutucu olmakla beraber kişiler, kendilerini adeta karanlığın içindeymiş gibi hissedebilirler.

Psikoloji alanındaki uzun süreli araştırmalar, genellikle bireylerin yaşadığı olumsuz ruh hali bozukluklarına depresyon, korku vb gibi duygulara odaklanmıştır. Olumlu duygusal durumlar, deneysel çalışmaların kapsamının dışında kalmış ve insanların iyi olma halleri genellikle yeterince ele alınmamıştır. Özellikle sevgi ve merhamet konularında, psikoloji literatüründe pek az araştırma bulunmaktadır (Goleman, 2022, s.42).

Aile içindeki korku duygusu hem bireysel hem de toplumsal düzeyde etkili olabilmektedir. Bireyler kişisel olarak bu korkuyu yaşarken aynı zamanda bu duygu ailenin genel atmosferini ve dinamiklerini de etkilemektedir. Bu korku atmosferi olumsuz olsa da aile üyeleri arasında duygusal yakınlaşmayı teşvik etmekte ve dolayısıyla birbirlerine destek olma ihtiyacını artırmakta, aile bağlarını güçlendirmektedir.

2.2.2 Rönesans'tan Modern Sanata Aile Kavramının Sanat Eserlerinde Duygu İfadesini İnceleyen Sanatçılar

Rönesans'tan günümüze kadar sanat eserlerinde aile kavramının duygu ifadesi üzerine derinlemesine araştırmalar yapan birçok sanatçı bulunmaktadır. Bu sanatçılar; aile ilişkilerinin derinliklerini, sevgi, bağlılık, çatışma ve kayıp gibi geniş bir duygusal ifadeleri yansıtmak için çeşitli sanat teknikleri ve temalarını kullanmışlardır. Rönesans Dönemi'nde, aile portreleri sıklıkla karmaşık detaylarla ve sembolizmle dolarken modern sanatta bu tema daha soyut ve deneysel bir yaklaşımla ele alınmıştır.

Sanatçılar, insan ilişkilerinin karmaşıklığını keşfederek izleyicilere evrensel duyguları ve insan deneyimini aktarmayı amaçlamıştır. Bu çalışmalar; izleyicilerde empati uyandırma ve insan ilişkilerinin anlamını derinlemesine anlama üzerine odaklanmıştır, sanatın etkileyici gücünü kullanarak duygularını ifade etmişlerdir.

Ressamlar, aile tablolarında duyguları işleyerek izleyicilere zengin ve çok katmanlı anlatımlar sunmaktadırlar. Duyguların süreci bu sanat eserlerinde önemli bir rol oynamaktadır. Ressamlar; aile üyelerinin sahip olduğu duyguların çeşitliliğini, bu duyguları hangi zamanlarda yaşadıklarını ve nasıl ifade ettiklerini dikkatlice gözlemleyerek eserlerine yansıtmaktadırlar. Bu süreç, sanatçıların duygusal tepkileri organize etme kabiliyetini kullanmalarını gerektirir.

Ressamlar; tablolarında bir aile üyesinin sevgi, mutluluk veya hüzn gibi duygularını ifade etme biçimlerine, tablonun genel atmosferine ve anlatımına katkıda bulunmaktadır. Ressamlar bu duygusal ifadeleri ustalıkla kullanarak izleyicilere derin ve anlamlı bir duygusal deneyim sunar. Sonuç olarak aile tablolarında duyguların işlenmesi hem bireysel hem de kolektif düzeyde zengin ve dokunaklı anlatımlar ortaya çıkarmaktadır.

2.2.2.1. Leonardo Da Vinci

Leonardo Da Vinci, 15 Nisan 1452 yılında İtalya'da doğmuştur. Rönesans Dönemi'nde yaşamış çok yönlü bir İtalyan ressam olarak tanınmaktadır. Sanatçı sadece ressam yönünden ziyade aynı zamanda filozof, mimar, mühendis, matematikçi, heykeltıraş, yazar, müzisyen olarak da sanat ve bilim dünyasına önemli katkılarda bulunmuştur. Mona Lisa ve Son Akşam Yemeği gibi eserleriyle tanınan Da Vinci hem sanatsal üslubu hem de çok geniş disiplinler arası çalışmalarıyla sanat tarihinin bilinen bir ressamdır.

Görsel 3. Leonardo Da Vinci, Meryem ve Çocuk İsa, Azize Anna ile, A.Ü.Y.B, 168 x 130 cm, 1503-1519, Musee Du Louvre

Kaynak: (http-15)

Leonardo da Vinci, çocukluğunun geçtiği Floransa'ya 24 Nisan 1500 tarihinde döndüğünde, o dönemin önde gelen sanatçılarından Filippino Lippi, rahipler için Meryem ve İsa'yı içeren büyük bir dini kompozisyon hazırlamaktaydı. Ancak Leonardo'nun aynı konuya duyduğu ilgi, Filippino'nun projeden çekilmesine ve bu önemli eserin tamamlanmasının Leonardo'ya bırakılmasına neden olmuştur. Bu durum, Leonardo'nun "Meryem, Çocuk İsa ve Azize Anna" adlı meşhur tablosunu yapmasına vesile olmuştur. Rahipler, Leonardo'nun çalışmaları için ona büyük bir destek sağlamış, sanatçının rahat bir şekilde çalışabilmesi için gerekli olan her şeyi temin etmişlerdir. Leonardo, bu eser üzerinde gece gündüz çalışarak dönemin sanatsal normlarını aşan bir şaheser ortaya koymuştur. Bu eser, dini resimlerde ilk kez beşerî unsurların derinlemesine işlendiği bir tablo olarak dikkat çekmektedir. Meryem'in yüzündeki şefkatli ve saf ifade, annelere özgü bir duyguyu somutlaştırmakta ve bu yönüyle Floransa halkının her kesiminden bireylerin hayranlığını kazanmaktadır. Tablodaki figürlerin ifadeleri ve duruşları, izleyiciyi dini bir anlatının ötesine taşıyarak

insan ruhunun derinliklerine hitap eden evrensel bir mesaj iletmektedir. Leonardo, bu eseriyle Rönesans sanatında insan duygularının ve ifadelerinin sanat yoluyla nasıl derinlemesine yansıtılabileceğini ortaya koymaktadır (Altuna, 2023, s.19).

Görsel 3'te yer alan eseri incelendiğinde görsel; Meryem, Çocuk İsa ve Azize Anna'dan oluşan üç ana figürü içerir. Meryem, annesi Azize Anna'nın kucağında otururken çocuk İsa önlerinde durur ve bir kuzuya uzanır. Tablodaki figürlerin yerleşimi, aile içindeki yakınlık ve birlikteliği güçlü bir şekilde çağrıştırmaktadır. Meryem'in Çocuk İsa'ya olan bakışı, anne sevgisi ve şefkatinin bir simgesi olarak ön plana çıkmaktadır. Çocuk İsa ve Meryem'in bu karşılıklı bakışları, anne-çocuk arasındaki sevgi ve birlikteliği duygusal bir şekilde çağrıştırmaktadır.

Leonardo da Vinci'nin "Meryem ve Çocuk İsa, Azize Anna ile" tablosunda, dönem sanatının aile birlikteliğini ve duygusal bağların nasıl ele aldığını çarpıcı bir biçimde yansıtmaktadır.

2.2.2.2. Diego Velazquez

Diego Velazquez 6 Haziran 1599'da doğmuş ve 6 Ağustos 1660'ta hayatını kaybetmiş bir İspanyol ressamdır. Sanat kariyeri boyunca IV. Felipe'nin sarayında baş ressam olarak görev yapmıştır. Barok Dönemi'nin önde gelen sanatçılarından biri olarak kabul edilen Velazquez, özellikle portreleriyle tanınır ve bu portrelerinde özgün bir tarz sergilemiştir.

Velazquez'in saray ressamı olarak kariyerine uzanan yolu, sanat eğitimine erken yaşta başlamasıyla şekillenmiştir. Henüz gençlik yıllarında resme duyduğu ilgi, onu kısa sürede Sevilla'nın önde gelen atölyelerine yönlendirmiştir.

Henüz genç yaşlarda resme olan ilgisiyle dikkat çeken Diego Velazquez, 13 yaşında Sevilla'nın önde gelen ressamlarından Francisco de Herrera'nın atölyesinde eğitim almıştır. Bu süreçte resim sanatının zorluklarını öğrenmiş, gerçeklik anlayışını genişletmiş ve gündelik yaşamdan sahneler üzerine çalışarak yetkinliğini arttırmıştır. Velazquez, ilerleyen yıllarda yalnızca bu tür sahnelerle sınırlı kalmayarak saray yaşamını da resmetmiştir (Barotcu, s. 167, 2017).

Görsel 4. Diego Velazquez, Nedimeler, 318 x 276 cm, T.Ü.Y.B, 1656

Kaynak: (http-16)

Diego Velazquez; görsel 4’te yer alan eserinde, gerçekliğini yansıtırken kendisinin bulunduğu konumu ve kendi suretini de resmin içine dahil ederek o anki varlığını yeniden vurgulamaktadır (Tokdil ve Gültekin, s,107, 2017).

Görsel 4’te yer alan eserinde en dikkat çekici unsurlarından biri de Velazquez’in kendisini resme dahil etmesidir. Ressam, tabloyu oluştururken saray ailesinin bir üyesi gibi görünmektedir; bu da Velazquez’in saray yaşamıyla olan içsel bağını göstermektedir. Bu kompozisyon, aile kavramının saray yaşamındaki yerini derinlemesine ele almaktadır. Bu eserde sanatçı, ailenin her üyesinin bir araya geldiğinde ailenin bütünlüğünü ve birlikteliğini oluşturduğunu hissettirmektedir. Bu bireylerin kendi kimliklerini korurken aynı zamanda bir bütünün parçası olarak var olduğunu vurgulamaktadır. Nihayetinde “Nedimeler” tablosu, saray yaşamını ve aileyi nasıl algıladığını ve bu algısını sanatına nasıl yansıttığını anlamamıza olanak tanımaktadır.

2.2.2.3. Edward Munch

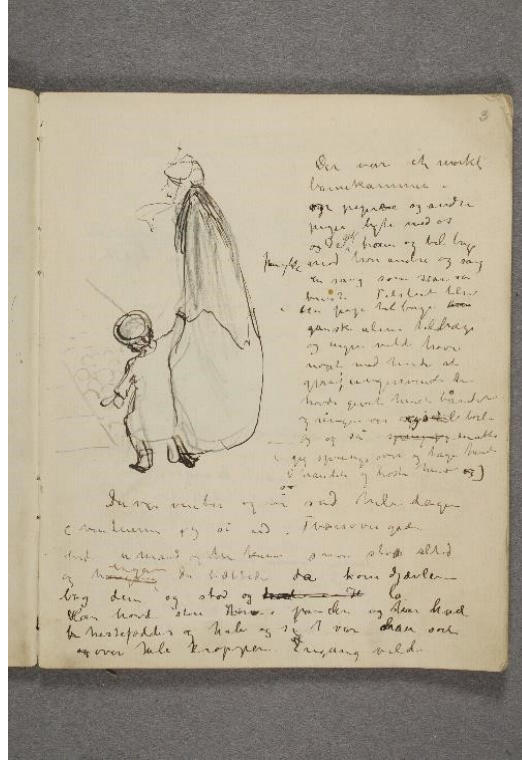
Munch 1863'te Norveç'te doğmuştur. Sanat tarihi boyunca önemli yere sahip olan ve İskandinav Rönesansı Dönemi'nde öne çıkan bir sanatçı olmuştur. Sanat kariyeri altmış yılı aşkın bir süre boyunca devam etmiş olan Munch, bu süre zarfında uluslararası alanda tanınan ilk İskandinav ressamı olmuştur. Munch; sadece portre ve manzara ressamlığıyla sınırlı kalmamış, aynı zamanda insan duygularını derinlemesine inceleyen bir sanatçı olarak da tanımlanmıştır. Eserlerinde aşk, ölüm ve manevi arayış gibi evrensel temaları işler ve bu temaları insanın iç dünyasına derinlemesine nüfuz ederek ele almıştır (Munch, 2001, s.1).

Görsel 5. Edward Munch, 1934

Kaynak: (http-17)

Munch'un sanatı, sadece görsel estetikle sınırlı kalmayıp insan deneyimine ve duygularına odaklanarak evrensel bir boyut kazanmıştır.

Görsel 6. Edward Munch, *Günlüğü, Childhood memory, Outside the gate, 1889-1890*

Kaynak: (http-18)

Munch'un kişisel yaşamı ve sanat anlayışı hakkında önemli bilgiler sunan bu günlüğünde sıkça ölüm, kayıp ve hüznün temalarının yer aldığı görülmektedir, bu da eserlerindeki temaların kökenlerine dair daha fazla bilgi sağlamaktadır. Munch'un günlüğü, sanatçının psikolojik durumu ve sanat üretim sürecini derinlemesine anlamak için önemli bir kaynak olmaktadır.

Görsel 7. Edward Munch, Ölüm ve Çocuk, 1889, T.Ü.Y.B, 100 x 90 cm

Kaynak: (<http-19>)

Munch görsel 7’de yer alan eserinde; küçük bir kızın annesinin ölüm döşeginde yaşadığı yoğun üzüntünün ve çaresizliğin duygusunu yansıtır. Munch, bu tablosunda annesinin ölümden duyduğu derin acıyı ve bu kaybın onun üzerindeki kalıcı etkilerini gözler önüne sermektedir. İnsanlar yaşamları boyunca çeşitli kayıplar yaşarlar. Kayıpların ardından yaşanan üzüntü zamanla azalabilir ancak tamamen yok olmamaktadır. Birini sonsuza kadar kaybetmek, geri getirilemeyecek bir kayıp olduğunda insanın içinde kalıcı bir üzüntü bırakmaktadır. Bu üzüntü, kaybın ardından insanın iç dünyasında derin izler bırakır ve geri dönüşü olmayan bir noktaya ulaştığında bile yaşamaya devam etmektedir.

Görsel 8. Edward Munch, Ölü Anne, 1911, Gravür, 32.2 x 49.4 cm

Kaynak: (http-20)

Munch'ın görsel 8'de yer alan eseri incelendiğinde; Munch, ölümüyle ilgili görsel anılarını çeşitli resim ve baskılarda titizlikle incelemiştir. Bu süreç sanatçının duygusal ve psikolojik derinliklerini keşfetme çabasıyla şekillenmiştir. Munch'un, "Ölü Anne" adlı gravüründe; küçük bir kız, ellerini yanaklarına doğru kaldırılmış ve belki çığlık atarak annesinin ölüm döşeğinde hareketsiz bir şekilde yatmasına dayanamamış ve bakamamıştır (Munch, 2001, s. 39).

Görsel 9. Edward Munch, Ölü Anne ve Çocuk, 1897, T.Ü.Y.B, 104 x 179 cm

Kaynak: (<http-21>)

Munch'ın görsel 9'da yer alan eseri incelendiğinde; ölü anne ve çocuk temaları sıkça işlenmiştir çünkü bu konular kişisel yaşamında yaşadığı derin travmalarla ve ailesindeki erken ölümlerle doğrudan ilişkilidir. Munch'un annesi genç yaşta vefat etmiş, bu durum Munch'un çocukluk ve gençlik döneminde büyük bir etki yaratmıştır. Bu kişisel deneyimler; eserlerinde ölüm korkusu, yalnızlık ve kayıp temalarının sürekli olarak işlenmesine neden olmuştur. Munch'un ölüm ve kayıp temalarını sıkça ele almasının nedeni, bu deneyimlerin onun sanatsal ve psikolojik dünyasında derin izler bırakmış olduğundan kaynaklanmaktadır.

Munch'un iç dünyasındaki derinlikleri, üzüntüleriyle ve annesinin kaybıyla başa çıkma mücadelesini de yansıtmaktadır. Bir annenin kaybı, kişinin hayatında derin ve kalıcı bir etki bırakabilir. Munch görsel 9'da yer alan eserinde, ölen annesini resmederek kaybın verdiği derin üzüntüyü ve yas sürecinin getirdiği duygusal yükü, etkileyici bir şekilde ifade etmeye çalışmıştır. Sadece kaybın getirdiği acıyı değil aynı zamanda bu acının kişide bıraktığı derin etkiyi de anlatmaktadır. Eserde küçük kızın üzüntü ifadesi, sadece annenin fiziksel yokluğunu değil aynı zamanda kişinin duygusal ve ruhsal dünyasındaki boşluğu ve karmaşıklığı da yansıtmaktadır.

2.2.2.4. Mary Stevenson Cassatt

Mary Stevenson Cassatt 1844-1926 yılları arasında yaşamış Amerikalı bir ressamdır ve hayatının büyük bir kısmını Fransa'da geçirmiştir. Birçok aile hakkında tablosu olan Cassatt, aile kavramıyla ilgili birçok tablo yapmıştır.

Görsel 10. Mary Stevenson Cassatt, Otoportre, K.Ü.G.B, 23 x 16 cm, 1878

Kaynak: (http-22)

19. yüzyılda kadınlar erkeklerle eşit kabul edilmiyor ve “zayıf cinsiyet” olarak nitelendiriliyordu. Bu bakış açısı, özellikle orta sınıf kadınları üzerinde derin bir etki yaratmıştı zira evden ayrılmaları ya da çalışma hayatına katılmaları için herhangi bir gereklilik söz konusu değildi. Ancak pek çok kadın satılacak yemekler, çamaşır veya ayakkabı üretimi gibi işlerle uğraşmıştır (Çetin, 2021, s.106).

19. yüzyıl Fransa'sında toplumsal cinsiyet rollerinin katı bir biçimde belirlendiği ve kadınların büyük ölçüde ev içine hapsedildiği bu durum, gözler önüne serilmektedir. Özellikle toplum; kadınların yumuşak, pasif, masum, kırılabilir, sınırlı ve nazik olmaları gerektiği yönündeki beklentileri pekiştirmiştir. Bu beklentiler, kadınları hayatlarındaki erkeklere neredeyse tamamen bağımlı hale getirmiş ve ekonomik açıdan hane halkına katkı sağlamalarını engellemiştir. Kadınlar, özellikle üst ve orta sınıf mensupları; ev işleri yapmak ve çocuk yetiştirmekle görevli "ailenin koruyucuları" olarak görülmüş, siyaset gibi kamusal alanlardan uzak tutulmuşlardır. Ancak Fransa'nın güney bölgelerinde kadınların yaşlandıkça politik atmosfer hakkında asgari düzeyde bilgi sahibi olmaları beklenmiş ve özel alandaki bazı siyasi etkileşimlere katılmaları teşvik edilmiştir. Buna rağmen kadınların siyasal alandaki etkileri, hukuksal alana yansımamış, erkekler bu alanda tüm yetkiyi ellerinde bulundurmuşlardır. Kadınlar, evlendiklerinde hukuki olarak neredeyse tamamen ortadan kaybolmuş, mülk edinme gibi haklardan yoksun bırakılmışlardır. Bu durum, kadınların toplumsal ve hukuki alanlardaki sınırlı rolünü ve ikincil konumlarını net bir şekilde ortaya koymaktadır (McNish, 2014, s.2).

19. yüzyılın önde gelen izlenimci ressam Cassatt, özellikle anne ve çocuk temalarını içeren eserleri ile tanınmıştır. Cassatt; dikiş diken, banyo yaptıran, okuma yapan anneler gibi çeşitli kadın ve çocuk sahneleri resmetmiş ve bu konulara dair çok sayıda eser üretmiştir. Bu temalar onun sanatında önemli bir yer tutmuştur.

Görsel 11.Marry Stevenson Cassatt, The Child's Bath, T.Ü.Y.B, 1 m x 66 cm, 1893

Kaynak: (http-23)

Cassatt, “The Child’s Bath” adlı tablosunda anne ile çocuk arasındaki aile bağına doğal anlarla resmetmiştir. Görsel 11’de yer alan eseri incelendiğinde izleyiciyi, ailesiyle yaşadığı anların sıcaklığına götürebilmektedir.

Görsel 12. Marry Stevenson Cassatt, Breakfast in Bed, 1897, T.Ü.Y.B, 58,4 cm x 73,7 cm

Kaynak: (<http-24>)

Cassatt'ın "Yataktaki Kahvaltı" adlı eseri anne ve çocuk arasındaki samimi ve özel anları betimleyen etkileyici bir eserdir. Anelik temasına olan ilgisini ve bu temayı işleme biçimini gözler önüne serer. Cassatt; bu eserinde anne ve çocuk arasındaki fiziksel yakınlık ve duygusal bağı, yumuşak fırça darbeleri ve pastel renk paleti ile vurgulamıştır. Anne; çocuğunu kucaklayarak ona güven, sevgi ve mutluluk dolu bir ortam sunar. Çocuğun rahat ve huzurlu duruşu, annesinin kollarında güvende hissettiğini gösterir. Bu eserde; Cassatt, annenin ve çocuğun duygusal derinliğini yansıtmaya ustalığını ortaya koymaktadır.

Görsel 13. Marry Stevenson Cassatt, Anne ve Çocuk, T.Ü.Y.B, 81.6 cm x 65.7 cm, 1898

Kaynak: (http-25)

Mary Cassatt “Anne ve Çocuk” tablosunda, bir anne ile çocuğunun ev ortamındaki huzurlu ve sıcak birlikteliğini resmetmiştir. Eserde, anne çocuğunun elini tutarken çocuk da annesine yaslanmış bir halde betimlenmiştir. Görsel 13’te yer alan eser incelendiğinde anne ve çocuk arasındaki güçlü bağın ve aile içi birlikteliğin sembolik bir ifadesi olarak öne çıkmaktadır. Cassatt, eserlerinde aile temalarını da işleyerek ev içi ortamları ve bu ortamlardaki samimi ilişkileri ön plana çıkarmıştır. Cassatt’ın eserlerinde sıklıkla görülen bu temalar, ailevi ve ev içi yaşamın derinlikli bir şekilde ele alınmasını sağlamaktadır.

19. yüzyılda yaşanan toplumsal ve kültürel değişimlerin etkisiyle Mary Cassatt; sanatsal üretiminde kadın, anne ve çocuk figürlerini ön planda tutmuştur. Bu dönemde özellikle kadın ve çocuk temalarının işlenmesi, Cassatt’ın sanat pratiğinin merkezinde yer almaktadır.

2.2.2.5. Pablo Picasso

Pablo Picasso 25 Ekim 1881, Fransa'da yaşamış İspanyol ressam, heykeltıraş, sahne tasarımcısı, şair ve oyun yazarı olarak bilinmektedir.

Picasso'nun "Mavi Dönem" olarak adlandırılan dönemi, hüznü temalarla işlenmiştir. Pablo Picasso, Mavi Dönem resimlerini 1901-1904 yılları arasında Paris'te üretmeye başlamıştır. Bu dönemde, yakın arkadaşı Carlos Casagemas ile birlikte Paris'e gitmiştir. Geri dönüş yapan Picasso, arkadaşının intihar ettiğini öğrenmiştir. Bu trajik olay, sanatçıyı derinden etkilemiş ve Mavi Dönem'in şekillenme sürecini başlatmıştır (Oğraş, s.216, 2022).

Görsel 14. Pablo Picasso, Mother and Child, 112 x 97.5 cm, T.Ü.Y.B, 1901

Kaynak: (http-26)

Pablo Picasso'nun eserlerinde, anne ve çocuk arasındaki ilişki; derin bir sevgi ve güven duygusunu izleyiciye hissettirmektedir. Özellikle Picasso'nun Mavi Dönemi'ne ait eserlerinde, mavi tonlarının baskınlığı; esere derin bir hüznü atmosferi katmakta ve izleyicide yoğun duygusal tepkiler uyandırmaktadır. Bu dönemde kullanılan soğuk renk paleti, duygusal yoğunluğu arttırarak izleyicinin tabloyla kurduğu duygusal bağın derinleşmesine yardımcı olmaktadır.

Görsel 14'te yer alan tablodaki çocuk, annesinin ona sıkıca sarılmasıyla bu sevgi bağının somut bir ifadesini sunmaktadır. Ayrıca mavi tonlarının hakimiyeti; izleyiciye yalnızlık, üzüntü ve duygusal derinlik hissettirebilmektedir. Bu renk seçimi, eserin ruh halini ve duygusal yoğunluğunu artırarak aile içindeki birlikteliği ve sevginin gücünü daha da belirgin hale getirmektedir. Dolayısıyla bu eser, sevgi ve birlikteliği derinlemesine hissettiren, aynı zamanda hüznü ve duygusal yoğunluk barındıran bir çalışma olmaktadır. Bu sebeple, izleyicide güçlü bir duygusal etki bırakmaktadır.

Görsel 15. Pablo Picasso, La Famille Soler, 150 x 200 cm, T.Ü.Y.B, 1903

Kaynak: (<http-27>)

Pablo Picasso'nun görsel 15'te yer alan tablosu, Mavi Dönemi'ne ait bir çalışmadır. Bu resim, çekirdek aile bağlarının derinliğini ve günlük yaşamın basit ama değerli anlarını vurgulayan bir kompozisyona sahiptir. Bu bağlamda, eser çekirdek aile içindeki birlikteliği, topluca geçirilen zamanı ve aile bağlarını vurgulamaktadır. Geniş ailenin tüm bireylerini kapsayan tasvirde ziyade özellikle yakın aile üyeleri arasındaki ilişkilerin ve etkileşimlerin ön planda olduğu bir temsil sunar.

2.2.2.6. Kathe Kollwitz

Kathe Kollwitz 1867-1945 yılları arasında yaşamış, insan duygularını derinlemesine inceleyen ve bu duyguları eserlerinde büyük bir incelikle ortaya koyan bir Alman sanatçı olarak öne çıkmaktadır. Kollwitz, tek bir baskının sınırlarını aşarak birbirine bağlı eserlerden oluşan dramatik bir anlatı sunmaktadır. Bu bağlamda eserleri, tekil bir görüntünün ötesine geçerek ilişkili baskılardan oluşan kapsamlı bir anlatıyı gözler önüne sermektedir (Kollwitz, s.14, 1969).

I. Dünya Savaşı, Kollwitz'in grafik sanatlarına olan ilgisini kesintiye uğratmış; kadınların ve çocukların çektiği acılar savaşta oğlunu kaybetmesiyle kişisel bir trajediye dönüşmüştür. Savaşın ardından, 1918'de Prusya Sanat Akademisine seçilen ilk kadın sanatçı olma ayrıcalığına erişmiş ve 1928'de Akademiye grafik sanatlar bölümünün yöneticisi olma fırsatını elde etmiştir. Ancak savaş sonrası dönemde, evlatlarını kaybeden anneler ve açlık çeken çocuklar gibi sıradan insanların trajedileriyle derinden sarsılmıştır (McCausland, s.21, 2015).

I. Dünya Savaş'ı, Kathe Kollwitz'in sadece sanatsal kariyerini değil aynı zamanda kişisel hayatını da derinden etkilemiştir. Sanatçının henüz on sekiz yaşındaki oğlu gönüllü olarak savaşa katılmış ve Ekim 1914'te Flanders'ın Dixmuiden bölgesinde hayatını kaybetmiştir. I. Dünya Savaşı, sanatçı için büyük bir yıkım olmuş ve onu derin bir kişisel kayba sürüklemiştir. Bu trajik olay, sanatçının yaşamında ve eserlerinde derin izler bırakmıştır (Kollwitz, s.14, 1969).

Kollwitz'in insan duygularına olan derin ilgisi, I. Dünya Savaşı'nın yıkıcı etkileriyle birleştiğinde, sanatçının eserlerinde hem kişisel trajedisi hem de savaşın yarattığı toplumsal acıları bütüncül bir anlatı şeklinde sunmaktadır.

Görsel 16. Kathe Kollwitz, Woman with dead Child, Series Death, 1903, Litografi

Kaynak: (http-28)

Kollwitz'in görsel 16'da yer alan eseri, bir annenin ölü çocuğuna sarılırken yaşadığı derin acıyı ve yas duygusunu etkileyici bir biçimde tasvir etmektedir. Kadının yüzü çocuğun bedenine gömülmüş; bu durum onun yoğun üzüntüsünü, çaresizliğini ve yalnızlığını güçlü bir şekilde yansıtmaktadır. Kollwitz, bu tablosunda ölüm ve kayıp kavramlarını derin bir şekilde hissettirmektedir.

Görsel 17. Kathe Kollwitz "Mother with Child in Her Arms", 1916, Litografi

Kaynak: (http-29)

Görsel 17’de yer alan eser, bir annenin çocuğunu kucakladığı ve çocuğun annenin yüzüne nazikçe tuttuğu anı tasvir etmektedir. Çizgiler, sevgi ve birlikteliği vurgulayan bir ifade yoğunluğuna sahip olup anne ve çocuk arasındaki güçlü ve samimi bağı etkili bir biçimde hissettirmektedir. Sanatçı; bu ilişkinin içsel derinliğini, yakınlığını sanat aracılığıyla betimleyerek izleyiciye anne ile çocuğun arasındaki bu özel ve anlamlı bağı bütünsel bir temsilini sunmaktadır.

Görsel 18. Kathe Kollwitz, The Sacrifice, 1922

Kaynak: (http-30)

Kollwitz’in anneleri betimleyen eserleri hem siyasi hem de teknik açıdan oldukça farklı bir rol üstlenmiştir. Kollwitz, orta sınıfın idealize edilmiş bir anne figürünü resmetmekten ziyade genellikle eserlerinde zor koşullar içerisindeki anneleri göstermektedir. Aynı bağlamda görsel 18’de yer alan eseri incelendiğinde soyut bir arka planda iskelet gibi görünen çıplak anne figürünün adeta yeni doğan bebeğini adak olarak sunduğu görülmektedir. I. Dünya Savaşı’nı eleştiren savaş serisi ve Kollwitz’in savaşta hayatını kaybeden oğlunun anısı düşünüldüğünde sanatçı için büyük bir anlam taşımaktadır. Bu anlamda düşünüldüğünde görsel 18’de yer alan eser, savaş serisinin bir parçası olarak savaş adına bir evladın feda edilmesinin içsel çatışmasını sarsıcı bir biçimde yansıtmayı yönüyle dikkat çekmektedir (Ullrich ve Bellow, s.26, 2014).

Görsel 19. Kathe Kollwitz, Worker Woman with sleeping Child, 1927 Litografi

Kaynak: (<http-31>)

Kollwitz'in görsel 19'da yer alan eseri, bir kadının kucağında huzur içinde uyuyan bir çocuğu tasvir etmektedir. Çocuğun uykulu hali; rahatlık ve güven duygusunu, annenin sağladığı koruyucu ve sıcak ortamı vurgular. Kadının yorgun ama derin düşünceler içinde olması yaşam mücadelesini ve anneliğin zorluklarını yansıtmaktadır. Eser, anneliğin hem fiziksel hem de duygusal yükünü ve çocukla kurulan özel bağı gözler önüne sermektedir. Annenin yorgunluğu, toplumsal ve bireysel yükümlülüklerin bir yansıması olarak değerlendirilebilirken çocuğun rahatlığı ise annelik rolünün sağladığı güven ve koruma duygusunun bir göstergesi olarak ortaya çıkmaktadır.

Kathe Kollwitz'in eserleri, bir kadının ve annenin kimliğini derinlemesine yansıtmaktadır. Ölüm ve yoğun duygular, onun sanatını ve yaşamını biçimlendiren temel unsurlar olarak öne çıkmaktadır. Geçmişte oğlunu kaybetmiş olması ve I. Dünya Savaşı'nın etkileri, Kathe Kollwitz'in sanatında güçlü bir dışavurum aracı olarak işlev görmüş ve özellikle aile bağlamında değerlendirilebilecek eserleri duygu yoğunluğu bakımından dışavurumcu anlatımını güçlendirmiştir.

2.2.2.7. Max Beckmann

Max Beckmann, 30 yaşına geldiğinde tanınmış bir ressam olarak öne çıkmaktadır. Hem üslup hem de konu seçimi açısından, o dönemde Almanya’da henüz geniş kitleler tarafından tanınmayan önemli bir “izlenimci” ressam olan Lovis Corinth ile rekabet etmiştir. Ancak Birinci Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında Beckmann, geleneksel sanat anlayışından koparak geliştirdiği yeni üslubu ile eleştirmenlerini hem şaşırtmış hem de rahatsız etmiştir (Swarzenski, Rathbone ve Muller, 1948, s.5).

Sanatçılar; tarih boyunca savaşları belgelemek ve büyük zaferleri ölümsüzleştirmek amacıyla savaş alanlarına gitmiş ya da atölyelerinde savaş, kahramanlık ve zafer anlatıları oluşturmuşlardır. Ancak bu eserler genellikle eleştirel bir bakış açısından yoksun olup savaşın yıkıcı toplumsal ve aile içindeki etkilerini milliyetçi duygulara dönüştüren birer propaganda aracı niteliği de taşımaktadır. (Kuru, 2017, s.398).

Alman ressam Max Beckmann’ın I. Dünya Savaşı sırasında yaşadığı duygusal travmalar, sanat anlayışını derinden etkilemiş ve Max Beckmann, eserlerinde biçimsel bozular kullanarak güçlü bir anlatım tarzı geliştirmiştir. Aile temasına da sıklıkla yer veren Beckmann; aileyi toplumsal ve duygusal açıdan ele almış, bu bağlamda resimlerinde hüznü ve sıkıntıları ön plana çıkarmıştır. Oto portrelerinin yanı sıra aile yapısının kırılmasını ve dayanıklılığını da işlerken sanatsal dilini derinleştirmiştir.

Görsel 20. Max Beckmann, Der Hunger (Açlık), 1919, Taşbaskı, 62x49 cm, MoMa, New York.

Kaynak: (<http>-32)

Görsel 20’de yer alan “Açlık” eseri, sessiz ve dingin bir atmosfere sahiptir. Masada yalnızca bir kutu konserve balıktan oluşan mütevazı yemekleri için dua eden bir aile betimlenmiştir. Ailenin duruşu, derin bir hüznün ve çaresizlik içinde olmalarına rağmen bir arada kalmayı başardıklarını izleyiciye hissettirmektedir. Görsel 1’de yer alan eser, ailenin yaşadığı yoksulluğu ve kederi derinleştirirken aynı zamanda onların birliktelik duygusunu da vurgulamaktadır (Kuru, 2017, s.405).

Görsel 21. Max Beckmann, Night, 1918-1919, T.Ü.Y.B, 133 x 154 cm, Nordrhein Sanat Galerisi, Düsseldorf.

Kaynak: (http-33)

Beckmann'ın görsel 21'de yer alan eseri incelendiğinde; aile içindeki çaresizlik, şiddet ve baskı güçlü bir şekilde vurgulanırken aynı zamanda bu aile bireylerinin bir arada olma durumları da dikkat çekmektedir. Sanatçı, geleneksel semboller ve metaforlar kullanarak karanlık bir tablo sunarken eserin derinliklerinde hüznün ve acıyı yansıtır. Özellikle sönmüş mum; bir aydınlanma girişiminin engellendiğini simgelerken karanlık ortamın içindeki kargaşa ve belirsizlik, aile bireylerinin hem fiziksel hem de duygusal olarak baskı altına alındığını göstermektedir. Beckmann'ın tabloya "Gece" ismini vermesi hem karanlığın hem de çaresizliğin sembolik bir anlatımıdır. Buna karşın aile bireylerinin aynı mekânda bir arada bulunmaları, yaşadıkları şiddet ve zorluklara rağmen bir tür birliktelik ve bağlılık duygusunu da ifade etmektedir. Sanatçının bu eseri, bir yandan bireyin çaresizliğini diğer yandan bu çaresizliğin içinde bile var olan hüznü bir birliktelik hissini izleyiciye aktarmaktadır (Yazıcı, 2011, s.95)

Görsel 22. Max Beckmann, Maskeli Balodan Önce, 1922, T.Ü.Y.B, 80 x 130,5 cm

Kaynak: (http-34)

Max Beckmann, 1920'lerin başında savaş sonrası sanat dünyasında büyük bir yer edinen sanatçılardan biri olarak toplumun yaşadığı travmaları resimlerine yansıtmıştır. Görsel 22'de yer alan eseri incelendiğinde, sanatçının bireysel gözlemlerine dayanan nesnel bir gerçeklik anlayışını benimsediği anlaşılmaktadır. Beckmann da savaşın getirdiği yıkımı ve toplumsal acıları eserlerinde yansıtırken

özellikle aile teması üzerinde durmuştur. Aileyi, savaşın getirdiği hüznü ve çaresizlikle tasvir etmiş, aynı zamanda birlikte olmanın getirdiği güçlü duygusal bağları da eserlerine katmıştır. Birinci Dünya Savaşı'nın ardından Beckmann, eserlerinde genellikle insan figürünü merkeze almış ve bu figürler aracılığıyla savaşın toplumsal ve psikolojik etkilerini gözler önüne sermiştir. Resimleri, izleyiciye savaşın yarattığı yıkımı ve bireyler üzerindeki derin etkisini hissettirir. Aile üyelerinin bir arada olmalarına rağmen çaresizliğin hâkim olduğu bu sahneler, izleyicide güçlü bir melankoli ve empati uyandırır. Beckmann'ın kullandığı figüratif unsurlar ve semboller, onun dönemin sancılarını ve duygusal karmaşasını derinlemesine ele aldığına işaret eder (Farthing, 2017, s.420)

2.2.2.8. Edward Hopper

Edward Hopper “1882-1967” Amerikan sanatının önde gelen figürlerinden biri olarak kabul edilen ressam ve grafikerdir. Özellikle yağlı boya eserleriyle tanınmış alandaki ustalığı eserlerinde Amerikan yaşamının izole, durgunluk ve hüznü yanlarını derin bir biçimde yansıtabilmesiyle kendini göstermiştir.

Görsel 23. Edward Hopper, New York'taki Oda, 1932

Kaynak: (http-35)

Bu tabloda, görsel 23'te yer alan eser; izleyici olarak iki kişinin şehirdeki dairesinin penceresinden iç mekanlarına dair bir bakış sunmaktadır. Dairenin kısmen görülebilen iç kısmından yayılan yoğun ışık, gece saatlerinin ilerlediğine dair bir izlenim uyandırmaktadır (Toromanoff, 2021, s.188).

Hopper'ın görsel 23'te yer alan eseri, yalnızlık temasını işlediği eserlerinden biridir. Resimde tek başına oturan bir erkek figürü, gazetesini masaya dayayarak okumaktadır. Bu esnada kadın figür, gövdesini masanın karşısına doğru çevirerek sağ elinin işaret parmağıyla piyanonun tuşlarına dokunmaktadır. Eserde, odaya açık bir pencerenin boşluğundan bakan sanatçı; kapı, duvarda asılı çerçeveler, figürler ve masanın kapladığı alanla izleyicide bunaltıcı bir atmosfer hissi yaratmaktadır. Bu durum, yalnızlık ve izolasyon duygularını dolaylı yoldan yansıtmaktadır (Aldoğan, 2019, s.248).

Görsel 23'te yer alan iki figürün bir çift olduğu bilinmemekle birlikte görsel, izleyiciye bu çift hissiyatını da hissettirmektedir. Bu bağlamda, iki figürün varlığı ve birbirinden bağımsız faaliyetleri, evliliğin hem bireysellik hem de ortak yaşam dinamiklerini yansıtan bir dengenin örneği olarak değerlendirilebilir.

Bir çift olarak değerlendirildiğinde, iki kişinin aynı odada farklı aktivitelerle meşgul olması, evlilikte bireylerin bağımsız ilgi alanlarına sahip olmasına ve bu alanlara zaman ayırmasına olanak tanıyan bir ortak yaşamı simgelemektedir. Gazete okuyan birey ile piyano çalan bireyin aynı mekânda fakat ayrı uğraşlarla vakit geçiriyor olması, evlilikte kişisel alan ve bireysellik ihtiyacının sürdüğünü gösterir. Aynı zamanda odanın sıcak renklerle döşenmiş olması ve dekoratif unsurların samimi bir atmosfer yaratması, evliliğin güven ve birlik beraberlik içerisinde sürdüğünü çağrıştırmaktadır.

2.2.2.9. Frida Kahlo

Frida Kahlo, 1907 yılında Mexico City'nin güneyindeki Coyoacan'da dünyaya gelmiştir. Hayatı boyunca hem bedensel hem de zihinsel sıkıntılarla mücadele eden Kahlo, resimlerindeki olumsuzlukları hafifletmeye çalışmıştır. 6 yaşındayken geçirdiği çocuk felci sonucu sağ bacağı sakat kalan Kahlo, 17 Eylül 1925'te bir otobüs kazası

geçirmiş ve ciddi bir şekilde yaralanmıştır. Bu yaralanmalar uzun süre yatağa bağımlı yaşam sürmesine neden olmuştur. Ancak 1927'nin sonlarına doğru sağlığı iyileşmiş ve sanatsal ile politik çevrelerde adından söz ettirmeye başlamıştır. Frida Kahlo; 21 Ağustos 1929'da, arkadaşı Tina Modotti aracılığıyla tanıştığı Meksika'nın önde gelen ressamlarından Diego Rivera ile evlenmiştir. Sağlık sorunları nedeniyle çocuk sahibi olamayan ve kocasının sadakatsizliklerine daha fazla katlanamayan sanatçı, 1939'da Diego Rivera'dan ayrılmıştır (Ataseven, 2021, s. 503).

Görsel 24. Frida kahlo, Ninelerimle Dedelerim, Annemle Babam ve Ben, Yağlı Boya, 31x 34cm, 1936

Kaynak: (<http-36>)

Görsel 24'de yer alan eserinde Frida Kahlo ailesini resmetmiştir. Resimde Kahlo'nun ebeveynleri bulunmaktadır. Ayrıca resimde Kahlo'nun çocukluk evinin bir modeli görülmektedir. Resimde ayrıca Kahlo'nun kendi bebeklik halinin resmedildiği de görülmektedir.

Kahlo'nun ailesiyle olan bağları ve ilişkileri ön planda görünmektedir. Kahlo, resmin merkezinde yer almaktadır ve yakın akrabalarının portreleri ve evleri resmedilmiştir. Görsel 24'de yer alan eseri; ailesine olan bağlılığını ve onların hayatındaki önemini

vurgularken aynı zamanda aile değerlerini, sevgi ve dayanışmayı önemseyen bir sanatçı olarak Kahlo'nun iç dünyasını derin bir şekilde yansıtmaktadır.

2.2.2.10. Norman Rockwell

Amerikalı ressam ve desinatör olan Norman Rockwell, Amerika gündelik yaşamına odaklanan eserleriyle tanınmakta ve popüler kültüre önemli bir katkı sağlamaktadır.

Görsel 25. Norman Rockwell, Freedom From Want, T.Ü.Y.B, 116.2 cm x 90 cm, 1943

Kaynak: (<http-37>)

Norman Rockwell'in görsel 25'de yer alan bu tablosu, izleyicilerde mutluluk anılarını canlandırmaktadır. Eserde büyük aile bireyleri ve farklı yaş gruplarından insanlar bulunmaktadır, bu da orta sınıf bir ailenin temsilini yapmaktadır. Aile üyelerinin yüzlerindeki tebessümler ve birbirlerine olan sevgi dolu bakışlar aile birlikteliğini vurgulamaktadır. Aile üyeleri yemek yemek yerine birbirleriyle keyifli bir sohbet etmektedirler, bu da onların sadece bir araya gelmekle kalmayıp aynı zamanda etkileşimde bulunarak anlamlı bir bağ kurduklarını göstermektedir. Rockwell bu tabloda; sofranın üstündeki yemeklerden ve yemeğin lezzetinden ziyade bir araya

gelmiş olmanın, birlikte vakit geçirmenin ve birbirlerine olan sevgilerini paylaşmanın getirdiği güzellikleri de yansıtmıştır (Murray and McCabe, 1998, s. 104).

2.2.2.11. Andrew Wyeth

Wyeth, 12 Temmuz 1917'de doğmuş ve 16 Ocak 2009'da hayatını kaybetmiş olan Amerikalı bir görsel sanatçıdır. Gerçekçi eserleriyle tanınan Wyeth, 20. yy. ın önde gelen sanatçılarından biri olmuştur.

Görsel 26. Andrew Wyeth, Christina's World, Tempra, 81,28 x 121,92 cm, 1948
(Kaynak: [http-38](http://38))

Andrew Wyeth'in ünlü eseri "Christina's World", tarlada uzanan bir kadının uzaktaki bir çiftlik evine doğru bakışını canlandıran etkileyici bir tablodur. Bu tabloda, yürüme yeteneğini kaybetmiş olan ve dejeneratif bir kas hastalığıyla mücadele eden Christina Olson'ı görüyoruz. Tablo, Christina'nın evine özlemle bakarken ona ulaşamamanın verdiği hüznün ve izolasyon duygusunu kusursuz bir şekilde yansıtmaktadır. Bu durum, evin aile ve aitlik duygularını temsil ettiğini ve evden uzakta olmanın yarattığı acıyı vurgulamaktadır. Bu eser, genellikle insanın yaşam koşullarını derinlemesine düşündüren ve sorgulatan bir sembol olarak kabul edilir. Wyeth'in görsel 26'da yer alan eseri; azim, özlem ve zamanın acı dolu geçişi gibi

evrensel temaları ustalıkla işleyerek izleyiciye derin duygusal bir deneyim sunar ([http-39](#)).

2.2.2.12. Gerhard Richter

Gerhard Richter, 9 Şubat 1932 yılında doğmuş Alman ressam; aile tablolarında sıklıkla tuvale henüz yaşken uyguladığı fırça darbeleriyle bulanık bir etki yaratarak geçmişe atıfta bulunmaktadır. Bu tarz, Richter'in karakteristik fırça tekniğini oluşturmaktadır. Soyut sanatla birlikte fotoğraf ve camdan şekillerle de ilgilenmiştir. Eserlerinde insanların portrelerini de resmetmiş yine aile teması da eserlerinde sıkça yer almıştır. Tablolarında geçmişe göndermeler yaparak özgün boya tekniği kullanmıştır.

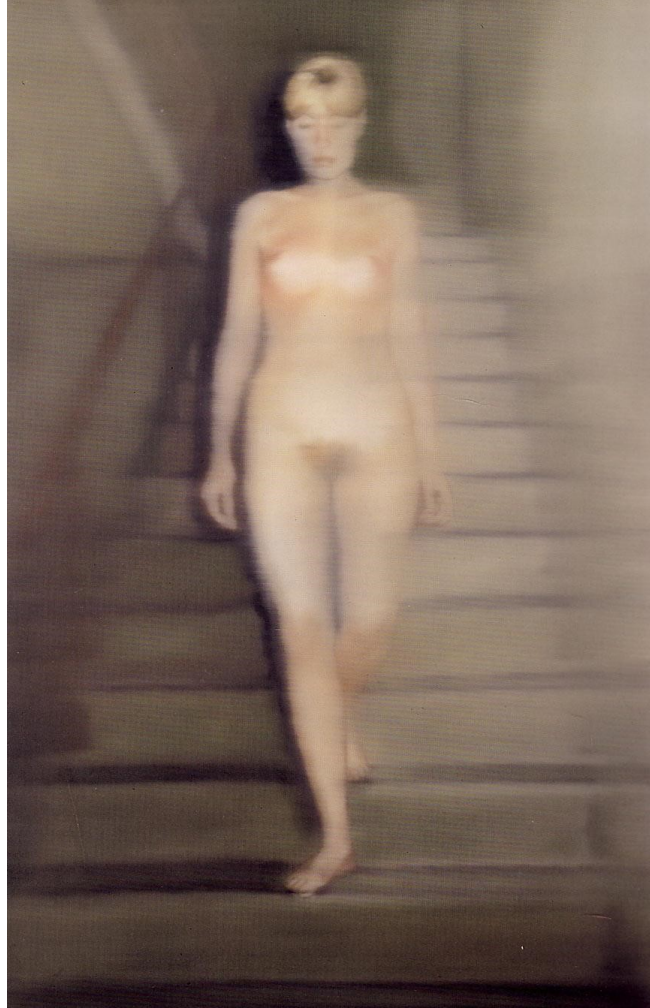
Richter; foto gerçekçilik akımında grilerin hâkim olduğu figürler, portreler, aile fotoğrafları ve manzaralarıyla tanınmaktadır. Özellikle çevresindeki kişileri, örneğin eşini ve akrabalarını, bulanıklaştırma tekniğiyle resmetmiş ve gerçeklikten uzaklaştırmıştır. (Burunsuz, 2021, s. 207).

Görsel 27. Gerhard Richter, Uncle Rudi, 87cm x 50 cm, T.Ü.Y.B, 1965

Kaynak: ([http-40](#))

Richter, fotoğraflarını seçerken mevcut anın en etkili biçimde ifade edildiğini düşündüğü siyah-beyaz çekimlere öncelik vermiştir. Renkli fotoğrafların aksine siyah-beyaz olanlar daha güçlü, doğrudan ve gösterişsizdir; bu sebeple daha inandırıcı gelmektedir. Sanatçı; amatör aile fotoğraflarını, sıradan nesnelere ve düşünmeden çekilmiş şeyleri tercih etmesinin sebebini bu düşüncüyle açıklamaktadır. Siyah-beyaz fotoğrafların daha az dikkat dağıtıcı olduğunu ve daha derin bir anlam taşıdığını düşünmektedir. Aile fotoğraflarının ve sıradan nesnelere siyah-beyaz görüntüleri, basitlik ve doğallık yoluyla gerçekliği en iyi şekilde ifade ettiğine inanmaktadır. Dolayısıyla sanatçı, izleyicilere daha samimi ve içten bir deneyim sunmak amacıyla siyah-beyaz fotoğrafları tercih etmektedir. (Şahin, 2018, s. 100).

Görsel 28. Gerhard Richter, Ema, 200 x 130 cm, T.Ü.Y.B, 1966

Kaynak: ([http-41](http://41))

Richter'in görsel 28'de yer alan eseri, eşi Ema'ya karşı kurduğu derin bağlılığını ve Ema ile kişisel ilişkilerini sanatsal bir biçim olmakla beraber etkileyici

bir şekilde ifade etmektedir. Tablo, Richter'in eşi Ema'yı çıplak ve hareketli bir pozisyonda göstererek onunla olan duygusal bağını ve sanatsal ilhamını yansıtmaktadır. Sanatçının, eşine duyduğu sevgi ve bağlılığını da hissettirmektedir.

Richter'in eserleri, geçmiş deneyimlerinden belirgin izler taşımaktadır. Siyasi olaylar ve aile fotoğrafları, yaratıcı sürecine önemli bir ilham kaynağı sağlamaktadır. Richter, fotoğrafı taklit etmek yerine kendi özgün bakış açısından fotoğraf ürettiğini vurgulamaktadır. Ayrıca yanılısma tekniği kullanmadığını ve eserlerinin etkisinin yanılısma olmadığını vurgulamaktadır. Tüm bu yaklaşımlar, Richter'in resimlerini sadece görsel alıntılar olarak değil; daha derin anlamlarla dolu sanatsal ifadeler olarak değerlendirmemizi sağlamaktadır (Şahin, 2018, s. 102).

2.2.2.13. Alice Neel

Alice Neel 1900-1984 yılları arasında yaşamış Amerikalı bir ressamdır. Neel; arkadaşlarının, ailesinin, sevgililerinin ve çevresinde tanımadığı kişilerin portrelerini yapmasıyla tanınmaktadır. 20. yüzyılın önde gelen Amerikan portre ressamlarından biri olarak kabul edilmektedir.

Görsel 29. Alice Neel, Mother and Child, "Nancy and Olivia", 78.7 x 71.1 cm, 1982

Kaynak: (http-42)

Neel'in görsel 29'da yer alan eseri incelendiğinde; görsel, aile ve sevgi temalarını güçlü bir biçimde ön plana çıkarmaktadır. Resimde bir yetişkin figürün kucagında oturan küçük bir çocuk tasvir edilmiştir. Yetişkinin çocuğu kucaklaması, fiziksel yakınlık ve şefkat aracılığıyla aile içindeki sevgi ve bağlılığı betimlemektedir. Ayrıca kompozisyonun sağ tarafında yer alan vazo, ev ortamının sıcaklığını ve samimiyetini hissettirmektedir. Arka plandaki mavi ve bej tonları ise sakin ve huzurlu bir atmosfer yaratarak aile içinde hissedilen güveni sembolize etmektedir.

Görsel 30. Alice Neel, Mother and Child Havana, 66 x 45.7 cm, 1926

Kaynak: (http-43)

Neel görsel 30'da yer alan tablosunda, aile bağlarının ve anne-çocuk ilişkilerinin derinliğini ve anlamını çarpıcı bir şekilde yansıtmaktadır. Eser; Neel'in

karakteristik tarzı doğrultusunda, canlı renkler ve belirgin fırça darbeleriyle dikkat çekmektedir. Tablonun merkezinde yer alan anne figürü, çocuğunu kucaklayarak oturur durumda tasvir edilmiştir. Bu konum, anne ve çocuğun arasındaki yakınlık ve sevgiyi somut bir şekilde temsil etmektedir. Anne figürünün yüz ifadesi, derin bir sevgi düşünceliliği ifade eden içsel bir huzuru ve birliktelik duygusunu yansıtmaktadır. Çocuğunu kucağına alarak ve ona sıkı sıkıya sarılarak annenin çocuğuna duyduğu koruyucu ve besleyici sevgiyi açıkça göstermektedir.

Eser; anne ve çocuk arasındaki sevgi ve bağlılığın, yaşamın temel taşlarını oluşturan duygusal dinamikleri yansıttığını vurgulamaktadır. Bu tablo, bireylerin psikolojik ve sosyal gelişimindeki kritik rolünü sanat yoluyla hissettirmekte; aile olmanın mutluluğunu ve anlamını sanatsal bir derinlikle ele almaktadır.

2.2.2.14. Daphne Todd

Todd, 1964-71 yılları arasında Slade Güzel Sanatlar Okulunda eğitim almış ve 1994-2000 döneminde Kraliyet Portre Ressamları Derneğinin ilk kadın başkanı olarak hizmet vermiştir. Todd'un, 2010 yılında annesinin ölüm döşeğindeki anlarını betimleyen " Last Potrait of Mother " adlı çalışması BP Portre Ödülü'nü kazanmıştır. (http-44).

Todd'un annesi, uzun hayatının son 14 yılını onunla birlikte geçirdi. Yüz yaşında hastanede, uzun yıllar süren sağlık sorunlarının ardından vefat etti (Jackson, s.48, 2011).

Görsel 31. Daphne Todd, Last Potrait of Mother, 65 x 92 cm, (iki panel), A.Ü.Y.B, 2009

Kaynak: (http-45)

Daphne Todd, görsel 31’de yer alan tablosunda; ölüm ve yas süreci üzerine derinlemesine düşünme ve bu sürecin kişisel anlamını içsel olarak keşfetme çabalarını etkileyici bir şekilde ortaya koymaktadır. Todd’un annesinin ölümünden sonra yaptığı post-mortem portre hem sanatsal bir ifade biçimi hem de kişisel bir yas süreci olarak değerlendirilebilmektedir. Todd’un, annesinin cenaze evinde üç gün boyunca bu tabloyu üretmiş olması, bu deneyimin ona hem bir tür kabul hem de terapötik bir katkı sağladığını göstermektedir. Todd’un annesinin yüzünü post-mortem olarak resmetmesi, ölüme dair fiziksel gerçeklerle yüzleşmenin yanı sıra yas sürecini kendi yöntemleriyle ele alma çabasını da ifade etmektedir. “Gerçekleri sindirmek” ifadesi, ölümün getirdiği gerçeklikleri kabul etme ve bunlarla başa çıkma sürecinde sanatın bir araç olarak kullanılmasını da temsil etmektedir. Todd’un bu çalışması, ölüme dair varoluşsal bir gözlem sunmanın yanı sıra bireyin ölümden sonra nasıl bir hatıra ve miras bıraktığını sorgulatmaktadır. Todd’un portresi, bedenin çürümeye başlamasıyla birlikte kişinin anılarında nasıl yaşadığını ve değiştiğini temsil etmektedir. Bu bağlamda, Todd’un eseri; ölüm ve yas kavramlarını sanatsal bir anlatımla sunarak hem kişisel hem de evrensel düzeyde bu kavramlarla nasıl başa çıkıldığını ve anlaşıldığını izleyiciye hissettirmektedir. Ayrıca aile kavramı, bu süreçte Todd’un sanatında önemli bir yer tutar zira ölüm ve yas, aile içindeki ilişkilerin ve bağların ne denli derin ve etkileyici olduğunu ortaya koymaktadır. Todd’un eserleri, aile üyelerinin kaybı ve yas süreci aracılığıyla ailenin duygusal ve psikolojik yapısını da ele almaktadır (Lideal ve Soriano, s.183, 2018).

2.2.2.15. Hope Gangloff

Günümüz sanatçılarından Hope Gangloff, kariyerinin büyük bir bölümünü geçirdiği Brooklyn’in bohem atmosferinden esinlenerek, çevresindeki yaşamı ve arkadaşlarını gözlemleyerek portreler oluşturmuştur. Son yıllarda, Gangloff’un bu portre çalışmaları, hayattan gerçek kesitler sunması ve çevresini detaylı bir şekilde tasvir etmesi nedeniyle büyük bir ilgi görmüş ve sanatçıya sadık bir takipçi kitlesi kazandırmıştır. Çalışmaları, günlük yaşamın içindeki samimi anları ve bireylerin özgün karakterlerini yansıtan bir derinlikle ele almaktadır (http-46).

Görsel 32. Hope Gangloff, Ben and Daisy, 121 x 182 cm, T.Ü.Y.B, 2015

Kaynak: (http-47)

Hope Gangloff'un görsel 32'de yer alan eserinde; bir kişinin yatağa uzanmış halde, yanında bir köpekle tasvir edildiğini görmekteyiz. Bu tablo, insan ve evcil hayvan arasındaki yakın ve koruyucu ilişkiyi ön plana çıkarmaktadır. Bu tür bir ilişki, ailevi bağlara benzer bir duygusal yakınlık ve mutluluk duygusunu hissettirmektedir. Gangloff'un bu eserinde kullanılan renk paleti ve desenler, sıcaklık ve samimiyet hissini kuvvetlendirmektedir. Bu durum, aile içinde var olan sevgi ve bağlılık temalarını da hissettirmektedir.

3. YÖNTEM

Bu tez çalışmasında, nitel araştırma yöntemleri kullanılarak resim sanatında aile kavramının duygusal ifade biçimleri konusunun incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın kavramsal temeli geniş bir literatür taramasına dayanmaktadır. Resim sanatındaki aile kavramı duygusal ifade biçimleri ile sanatçıların aile tabloları detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Araştırmanın merkezinde, çeşitli sanat eserlerinin aile kavramlarıyla ilişkisi ve duygusal ifade biçimlerinin nasıl yansıtıldığı konusu incelenmiştir. Duygusal ifade biçimlerinin resim sanatında nasıl temsil edildiğini anlamak için kavramlar analitik bir bakış açısı ile ele alınmıştır. Bu aşamada eserlerin duygusal ifade öğeleri titizlikle incelenmiş ve yorumlanmıştır. Bu çalışmada, sosyoloji ve sanat alanında yazılmış makale, dergi ve kitaplar; literatür tarama yöntemiyle incelenmiştir.

Araştırma sürecinde etik kurallara uyulmuş ve araştırma aşamasında çalışmaya dahil edilen eserlerin etik kurallara uygunluğu kaynakçada belirtilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma resim sanatında aile kavramının duygusal ifade biçimlerini sanatçıların eserlerinde anlamak ve bu alanda ilişkileri incelemek için nitel araştırma modeli kullanılmıştır.

3.2. Evren ve Örneklem

Bu çalışma sürecinde herhangi bir nicel veri toplama metodu kullanılmadığı için evren ve örneklem seçimi yapılmamıştır.

3.3. Veri Toplama Araç ve Teknikleri

Bu araştırma kapsamında, veri toplama ve araç teknikleri, tezin konusu olan resim sanatında aile kavramının duygusal ifade biçimlerini incelemek için çeşitli

araçlar ve teknikler kullanılacaktır. Öncelikle konu olarak belirli titiz bir seçim yapıp daha sonra bu eserlerin görsel öğeleri, sanatçıların duygusal ifade biçimlerini ortaya koymak için içeriksel bir analiz yöntemiyle incelenmiştir. Tezi desteklemek için akademik makaleler, kitaplar, sanat ansiklopedisi, dergiler ve güvenilir kaynaklardan elde edilen yazılı materyaller kullanılmıştır. Literatür taraması, resim sanatında aile kavramının duygusal ifade biçimleri üzerine mevcut bilgiyi derinleştirmek ve araştırmanın teorik altyapısını güçlendirmek için kullanılmıştır.

3.4. Veri Toplama Süreci

Bu çalışmanın veri toplama sürecinde, seçilen resimler görsel analiz yöntemiyle incelenmiştir. Her eser, aile ilişkilerini duygusal ifadeleri ve temsil ettikleri duygusal tonları belirlemek için detaylı bir analizden geçirilmiştir.

3.5. Verilerin Analizi

Bu çalışmada kullanılan eserler, duygusal ifade biçimlerini belirlemek amacıyla içeriksel analiz yöntemiyle incelenmiştir. Bu incelemede eserlerin hikayeleri, olay örgüleri ve sanatçıların fırça kullanım şekilleri detaylı bir şekilde incelenmiştir. Eserlerde konu olan önemli detaylar, özenle belirlenerek derinlemesine bir analiz doğrultusunda gerçekleştirilmiştir. Veri analizi sonucunda elde edilen görseller, alıntılar, bulgular ve resim sanatındaki aile kavramının duygusal ifade biçimleri amacına uygun bir biçimde sunulmuştur.

4. BULGULAR VE YORUMLAR

Aile kavramı, Rönesans'tan günümüze kadar sanatçıları derinden etkilemiştir. Bu kavram, resim yapma süresinde sanatçılara ilham kaynağı olmuştur. Aile kavramının resim sanatında nasıl temsil edildiği, bu temsillerin hangi duygusal ifadeleri yansıttığı ve sanatçıların bu duyguları nasıl aktardığı incelenip analiz edilmiştir. Ayrıca çalışmalar üzerinden sanatçıların aileye dair duygusal bağları ve sanatsal ifadeleri ele alınmaktadır.

4.1. Tabloya Yansıyan Duygular: Çalışmalardaki Duygusal Derinlik

Sosyal yaşamın temeli olan aile kavramı, resim sanatında da derin izler bırakmıştır.

Bu bölümde yer alan tablolarla ailenin rolü ve çeşitli yönleri ele alınmıştır. Bu çalışmalarda; ailenin sadece anne ve baba birliği olmadığı, aynı zamanda arkadaşlar ve öğretmenler vb. kavramlar gibi farklı figürlerin de aile olarak kabul edildiği vurgulanmıştır. Gündüz; geçmişte yaşanan mutlu anılarla hüznü ve korkutucu deneyimleri resmetmiş, birlik ve beraberlik kavramlarını da işlemiştir. Aile, insanın dünyaya ilk adımını attığında karşılaştığı ilk varlıklardır ve her zaman sanatçılar için önemli bir ilham kaynağı olmuştur.

Gündüz, tablolarında çevresini ve kendi ailesini resmederken ailenin önemini ve çeşitli yönlerini izleyicilere aktarmayı amaçlamıştır. Bu bağlamda, aile kavramının geniş kapsamını ve bireylerin hayatındaki etkisini sanat yoluyla ifade ederek izleyiciye ailenin önemini vurgulamayı hedeflemiştir.

Hayat bazen beklenmedik şekilde zorlayıcı olabilmektedir. Ancak bu olguların içindeki dersleri öğrenmek, önemli bir yaşam deneyimidir. İlk adımlarda aile üyelerinin yanımızda olmasını veya çeşitli nedenlerden ötürü olamamasını Gündüz, resimlerinde yansıttığı bir tema olarak ele almıştır. Joseph Beuys'ın "Bu resimlerin neresindesin? Neden kendini anonim bir nesneye dönüştürmek istiyorsun?" sorusunu

Gerhard Richter'e yöneltmesi, kendimin sanat pratiği üzerindeki etkilerini anlamak açısından düşünürmektedir. Gündüz, bu soruya kendi sanatsal perspektifinden yanıt verirken onun sanatsal bakış açısını yansıtmaktadır. Gündüz'ün resimlerine bakıldığında, yalnızca bir gözlemci olarak kalmadığı, aynı zamanda insanları dinleyerek onların yaşantılarına derin bir duyarlılıkla yaklaşan bir sanatçı olmayı amaçladığı görülmektedir. Resimlerinde kendini anonim bir nesneye dönüştürmek yerine, izleyiciye onun gözünden dünyayı görebilme fırsatını sunmuştur. Bu onun sanatının içsel derinliğini ve kişisel yansımalarını anlamak açısından önemli bir belirteç sunmaktadır.

Görsel 33.Öznur Gündüz, İsimsiz, Tuval Bezi Üzerine Karışık Teknik, 2022

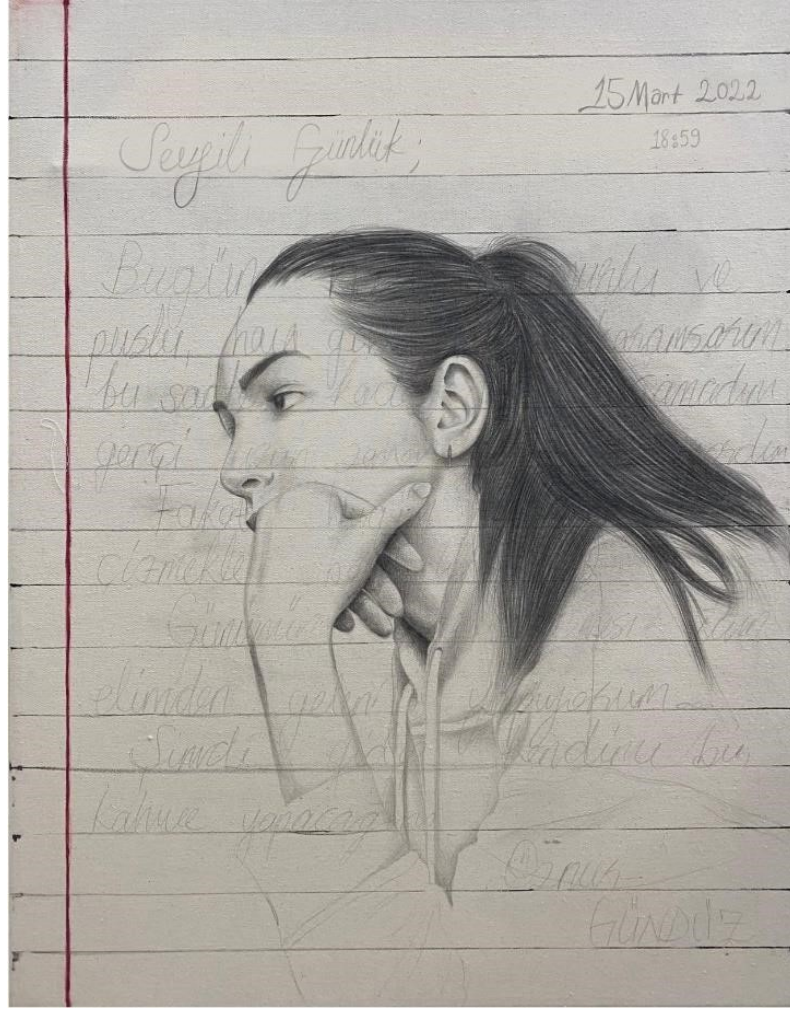
Gündüz'ün görsel 33'te yer alan eseri, tuval bezi üzerine kara kalem olarak çalışılmıştır. Arkadaşlığın önemini ve aile bağlarında olduğu gibi nasıl mutluluk ve sevgi getirebileceğini göstermektedir. Resmin temel unsuru olan kadın, en yakın arkadaşının portresidir. Resimdeki kadın, arkadaşının ona verdiği oyuncak ayının yanında duruyor, bu da arkadaşlıklarının geçmişe dayandığını ve oyuncak ayının onların bağı ve paylaştıkları anıları simgelediğini göstermektedir. Resim, arka planında yer alan tarih 2015 yılının Ekim ayındaki bir pazartesi gününü işaret ederken bu detay, izleyiciye o anın zamansal bir referans noktası olarak özenle seçildiğini düşündürmektedir. Resmin tonu genel olarak yumuşak ve duygusal, bu da Gündüz'ün arkadaşına olan sevgi ve saygısını yansıtmaktadır. Resmin genel anlamı; arkadaşlığın aile bağlarında olan sevgi, mutluluk ve destek kaynağı olabileceğini vurgulamaktadır.

Görsel 30’da yer alan eser, arkadaşlığın aile kavramı çerçevesinde ele alınması için değerli bir görsel niteliği taşımaktadır.

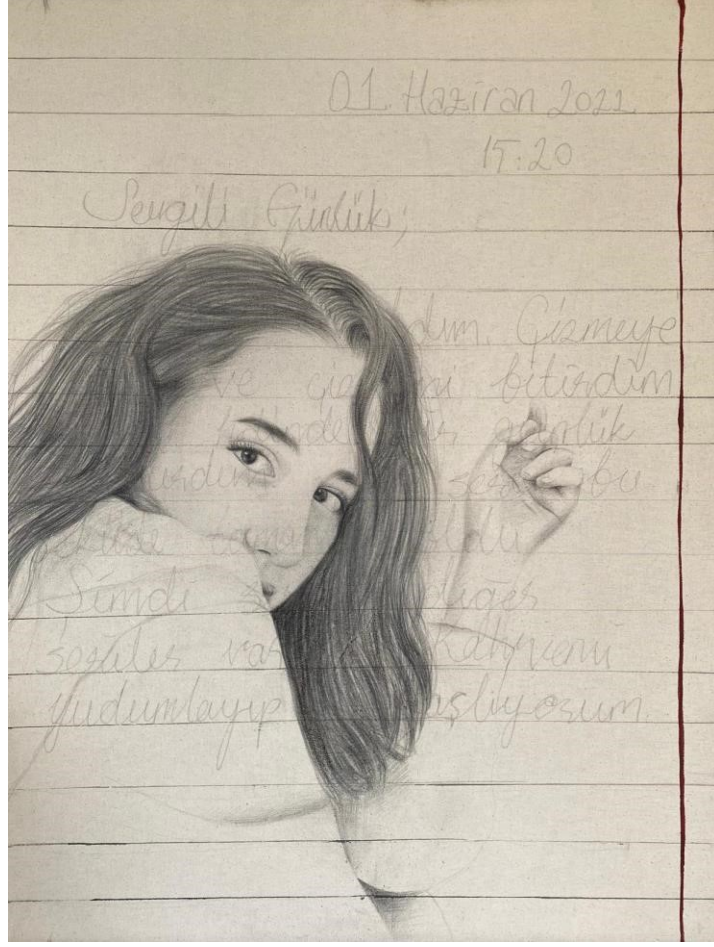
Görsel 34. Öznur Gündüz, İsimsiz, Tuval Bezi Üzerine Karışık Teknik, 2022

Görsel 34’te yer alan tablosunu, babasının doğum tarihini yazarak kutlamak ve onunla olan güçlü bağını yansıtmak için yapmıştır. Tuval bezi üzerine kara kalem kullanarak bir portre resmetmiştir. Babasının gözlerinin ifade dolu ve izleyiciyi izliyormuş gibi olması, aile bağının derinliğini gözler önüne sermektedir. Resimdeki pazartesi yazısı babasının doğduğu günü vurgulamaktadır. Doğum tarihinin eklenmesi, resimde zamana ve aile tarihinin korunmasına dair bir duygu hissettirmektedir. Resmin detaylarında Gündüz babasına olan sevgi ve saygısını ortaya koymaktadır. Ailenin önemi, sanat için bir ilham kaynağı ve hayatın temel parçası olabileceğini göstermektedir.

Görsel 35. Öznur Gündüz, Günlük Serisinden, 90x70 cm, Tuval Bezi Üzerine Kara Kalem, 2022

Görsel 35’de yer alan tabloda en yakın arkadaşını üzüntü ve özlemle başını ellerine gömmüş bir şekilde resmetmiştir. Ayrıca tuval bezini bir günlük sayfası gibi kullanarak portrenin arkasına o gün yaşadıklarını açık bir tonda yazmıştır. Gündüz arkadaşının portresini çizerek ve arkasına yaşadıklarını yazarak hem arkadaşına olan sevgisini hem de o anki duygusal durumunu ve yaşadığı özlemi paylaşmıştır. Arkadaşının yüzü kısmen gizlidir ancak yüzünde derin bir hüznün ve özlem hissi okunabilmektedir. Görsel 35’de ailesinden uzak ve arkadaşlarından uzak olmanın getirdiği özlem ve sevgi duygularını yansıttığı görülmektedir. Bu tablo sadece bir portre olmaktan öte, insan ilişkilerinin önemi ve uzaklığın verdiği burukluğu ifade eden güçlü bir ifade de olmuştur.

Görsel 36. Öznur Gündüz, Günlük Serisinden, 70x50 cm, Tuval Bezi Üzerine Kara Kalem, 2022

Görsel 36'da yer alan tablosu, diğer tablosunda olduğu gibi arkadaşlığın önemini ve aile bağlarını yansıtan dokunaklı tablolarından biridir. Gündüz bu tabloları yaparken tuvali bir günlük gibi kullanmış ve duygularını yazıya dökmüştür. Özellikle arkadaşına olan özlemini ifade etmek ve o anları ölümsüzleştirmek için bu tabloyu yapmıştır. Aile gibi arkadaşlıkta hayatımızda benzersiz bir yere sahiptir ve bu tablo da bunu ifade etmektedir.

Görsel 38. Öznur Gündüz, Sadece Gördüğün, 100x100, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 2022

Gündüz, görsel 38’de yer alan tabloda; bir sevinç ve birliktelik anını yakalayan bir aile portresini tasvir etmektedir. Bulanıklaştırma tekniğini kullanarak eserde hem yakınlık hem uzaklık hissi yaratmıştır. Resimde bir baba ve dört kızı vardır. Gülümsemeleri mutlu bir aile dinamiğini yansıtmaktadır. Ancak Gündüz, bu yüzeyin altında daha derin bir duygu hissiyatının derin bir üzüntü duygusunu ortaya çıkarmaktadır. Bulanık görüntü ve sanatçının betimlemesinin ima ettiği babanın yokluğu, keskin bir kayıp duygusunu çağrıştırmaktadır. Canlı renkler ve yumuşak fırça darbeleri, genel etkiye katkıda bulunarak aile bağının güzelliğini vurgularken zamanın kaçınılmaz geçişini de kabul ediyor; bize hayatın kırılganlığını ve aile bağlarının kalıcı gücünü hatırlatıyor. Sanatçı, bu tekniği kullanırken Gerhard Richter’den etkilenmiştir. Fırça darbeleri Richter’in eserlerine benzer bir etki yaratmaktadır. Bu dokunuş, tablonun dokunaklı hikayesine sanatsal bir boyut katmaktadır.

Görsel 39. Öznur Gündüz, Ailem, 120x90 cm, 2023

Gündüz, görsel 39'da yer alan tablosunda aile portresi resmetmiştir. Kompozisyonunda üçgen şekli kullanarak her bir üyenin önemini ve eşitliğini vurgulamıştır. Baba, anne ve çocuk üçgenin köşelerini oluşturuyor ve saygının dengeli bir şekilde paylaşıldığını temsil ediyor. Çocuğun yüzündeki gülümseme, annenin arkasında olması ve babanın koruyucu duruşu, aile birliğinin ve sevginin bir göstergesi olarak yorumlanmaktadır. Babanın arkadan gözlerinin gözükmemesi, ailesini koruma içgüdüsünü ve onlara olan bağlılığını simgelemektedir. Bu kompozisyon ve detaylar, aile birliğinin önemini ve aile üyeleri arasındaki güçlü bağı vurgulayarak resmin duygusal derinliğini arttırmaktadır. Aile birliği ve beraberlik duygusu, resmin temel temasını oluşturmaktadır ve izleyiciye aile değerleri ve sevgisinin önemini hatırlatmaktadır.

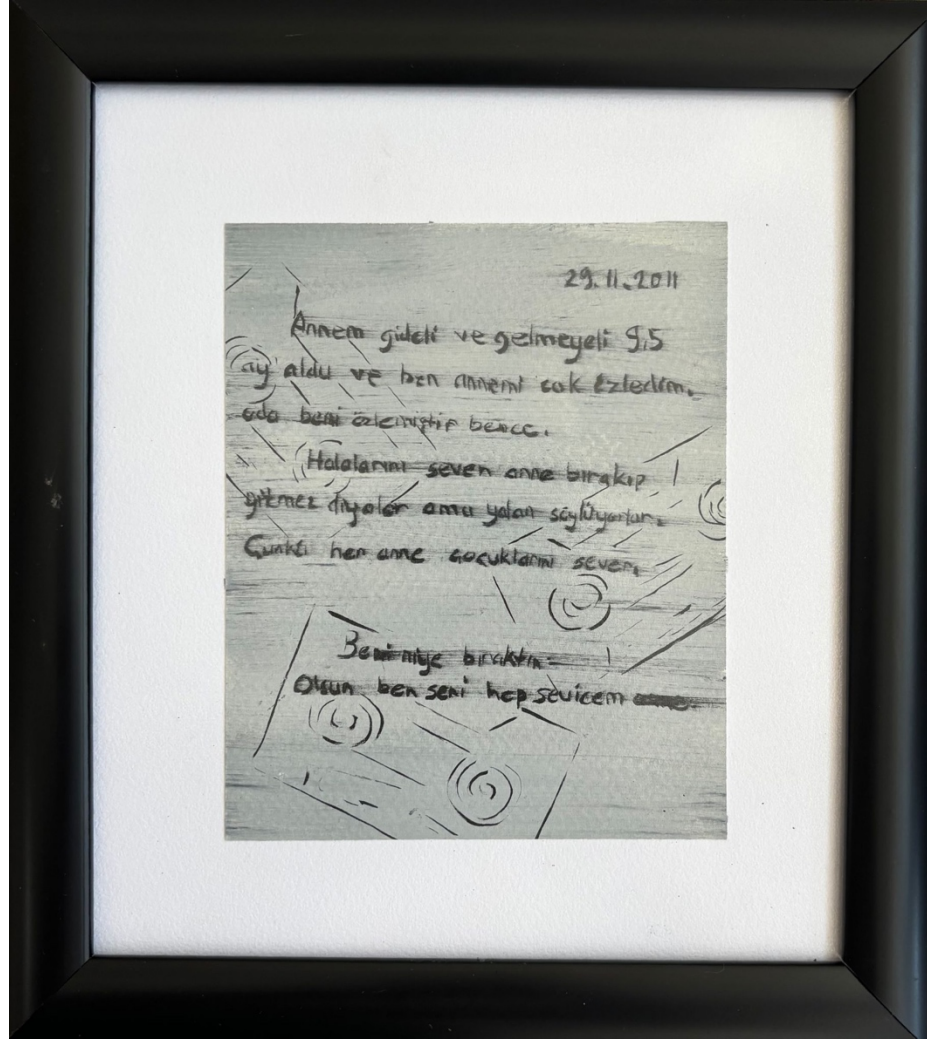
Görsel 40. Öznur Gündüz, Bir Çift, 70 x 100 cm, T.Ü.Y.B, 2023

Görsel 40'ta tabloda, yer alan kadının ifadesine göre, eşiyle paylaştığı özel bir anıya dayandığını ifade ederek bu anının sanatsal temsilinde duygusal bir derinlik kazandırmıştır. Kadın fotoğraf çekilmeyi pek sevmediğinden bahsetmektedir. Bu durumda eşi elleriyle kadına destek olmuş, sakinleştirmek için omuzlarından tutmuştur. Burada birliktelik söz konusudur. Bu çok önceden çekilmiş fotoğrafta izleyiciye eski zamanları aktarabilmek için Gündüz yeşil tonlarını kullanmıştır.

Görsel 41. Öznur Gündüz, Ayrılık, T.Ü.Y.B, 120 x 110 cm, 2024

Gündüz, görsel 41’de yer alan eserinde; aile kavramını, bir objeden yola çıkarak ele almıştır. Aile denildiğinde akla ilk gelen anne, baba ve çocuktur fakat aile kavramı figürsüz bir şekilde de izleyiciye aktarılabilir. Kasetler insanların hayatlarında önemli bir yer edinmiş ve günümüze kadar varlığını sürdürmüştür. Aileler bu mutlu anları, okul gösterilerini ve doğum günlerini video kaydına almıştır. Gündüz bu tablosunda parçalanmış kasetlerin ailenin parçalanmış, ayrılmış olması ile ilişkilendirilmiştir.

Görsel 42. Öznur Gündüz, Sessizlik, 19 x 15 cm, K.Ü.Y.B., 2024

Annesinin onu küçük yaşta terk etmesinin ardından yaşadığı derin üzüntü ve yalnızlık, Gündüz'ün çizimlerinde belirgin bir tema olarak karşımıza çıkmaktadır. Annesinin yokluğunda, geçmişe olan bağına izlediği kasetler aracılığıyla koruma çabasında olduğu gözükmektedir. İç dünyasını ve teselli arayışını gözler önüne sermektedir. Bu bağlamda görsel 42'de arka planda yer alan kaset eskizleri hem bu bağı hem de anıları sembolize eden önemli unsurlar olarak değerlendirilebilir. Ayrıca görselde yer alan soluk yazılar, sanatçının taşıdığı duygusal yükün ve zamanla solan anıların bir yansıması olarak okunabilmektedir. Bu durum, sanatçının zamanla değişen duygusal durumunu ve anılarına dair yaşadığı zorlukları ifade etmektedir.

Görsel 43. Öznur Gündüz, Birlikte, 17 x 16 cm, K.Ü.Y.B, 2024

Görsel 43'te yer alan kasetin üzerindeki "doğum günü" ifadesi ve kasetin kendisi, aile içindeki birlikteliği ve doğum günlerine özgü mutluluğu simgelemektedir. Kasetin solukluğu ise geçmişle olan bağı ve nostaljik duyguları temsil etmektedir. Bu tür semboller, kişisel anıların ve duyguların sanatsal bir dil aracılığıyla ifade edilmesine olanak tanıyan önemli unsurlar olarak değerlendirilebilmektedir.

Görsel 44. Öznur Gündüz, Anne, 10 x 10 cm, K.Ü.Y.B, 2024

Gündüz'ün görsel 44'de yer alan tablosunda; tek başına yer alan ve üzerinde siyah renkle "anne" yazısı bulunan kaset, sembolik bir unsur olarak kullanılmaktadır. Siyah kaset, anneden kopuşun ve bu kopuşun yarattığı derin ayrılığın bir simgesi olarak izleyici karşısına çıkmaktadır. Kasetin parçalanmış hali, aile birliğinin dağılmasını ve bu dağılmanın yol açtığı duygusal kırılmayı güçlü bir şekilde ifade etmektedir. Çocukta oluşan bu derin üzüntü, görsel unsurlarla izleyiciye aktarılmaktadır. Parçalanmış kaset, çocuğun yaşadığı travmatik kaybı ve bunun sonucunda oluşan derin yalnızlık hissini somutlaştırmaktadır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

a. Sonuçlar

Bu çalışma; resim sanatında aile kavramının duygusal ifade biçimlerini derinlemesine ele alarak sanatçıların eserlerinde aile temsillerinin nasıl evrildiğini ve bu evrimin toplumsal, kültürel ve bireysel bağlamlarda ne anlama geldiğini incelemektedir. Sosyoloji alanında yapılan birçok çalışma, aile için evrensel bir tanım oluşturmanın zorluğunu vurgulamıştır. Çalışmada, aile; bireyin kendi deneyimleri ve düşünceleri doğrultusunda çok çeşitli şekillerde tanımlanabilen bir kavram olduğu ortaya çıkmıştır. Araştırma; aile kavramının sanattaki temsillerinin, tarihsel süreç boyunca sanatçıların kişisel deneyimleri, toplumsal değişimlerle etkileşimleri ve duygusal dünyaları üzerinden şekillendiğini göstermektedir. Sanat tarihinde geniş bir yelpazeyi kapsayan eserler, aile kavramının duygusal ifade biçimlerinin sanatçılar tarafından nasıl işlendiğini anlamak amacıyla incelenmiştir. Rönesans'tan günümüz sanatına kadar uzanan bu süreçte, sanatçıların aile temalı eserlerinde hem biçimsel hem de içeriksel olarak önemli dönüşümler yaşanmıştır. Rönesans Dönemi'nde; aile fertleri genellikle kutsal ya da idealize edilmiş bir çerçevede sunulurken günümüz sanatıyla birlikte bu fertler daha bireysel, kişisel ve duygusal bir hale gelmiştir. Bu değişim; sanatçıların aile içi ilişkilerini daha samimi, derin ve karmaşık duygusal bağlar üzerinden ifade etmelerine olanak tanımıştır.

Sanatçılar eserlerinde aileyi yalnızca huzur, mutluluk, birlik gibi olumlu duygularla değil; aynı zamanda yalnızlık, hüznün, mutluluk gibi aydınlık ve karanlık duygularla da şekillendirmiştir. Özellikle bir aile ferdinin ölümü gibi travmatik olaylar, sanatçılar için güçlü bir ilham kaynağı olmuştur. Hüznün ve birliktelik kavramları sanatçılar tarafından sıkça işlenen konular olmuş; bu temalar etrafında inşa edilen tablolar, aile kavramının ne kadar çeşitli ve çok yönlü bir şekilde sanatın konusu olabileceğini göstermiştir. Özellikle “Anne ve Çocuk teması, sanat tarihinde en çok işlenen aile temalarından biri olarak öne çıkmaktadır. Bu tema; bir yandan anne-çocuk arasındaki sevgi, mutluluk ve birliktelik gibi pozitif duyguları yansıtırken diğer yandan bu ilişkilerin kırılmasını ve zaman zaman hüznü boyutlarını da gözler

önüne serdiği görülmektedir. Bu eserler yalnızca estetik bir ifade aracı olmanın ötesinde, izleyiciye aile içi ilişkiler üzerine düşünme, bu ilişkilerin duygusal derinliklerini keşfetme fırsatı da sunmuştur.

Bu bağlamda, yapılan bu araştırma, resim sanatında aile kavramının duygusal ifade biçimlerinin nasıl evrildiğini ve sanatçıların bu temaları nasıl ele aldığını kapsamlı bir şekilde incelemekte; sanatın toplumsal ve duygusal yönlerini anlamada önemli katkılar sağlamaktadır. Gelecekteki araştırmalar için bu çalışmanın sağladığı veriler, resim sanatında aile temalı eserlerin duygusal derinliğini ve anlamsal çeşitliliğini daha kapsamlı bir şekilde incelemek amacıyla bir temel teşkil etmektedir.

b. Öneriler

Resim sanatında aile kavramının duygusal ifade biçimlerini ele alarak önemli bulgular ortaya konulmuştur. Ancak bu alanda daha ileriye yönelik araştırmalar yapılabilir ve çeşitli öneriler geliştirilebilir. Gelecekte ise aile temalı eserlerin incelemesine daha derinlemesine odaklanılabilir. Sanatçıların farklı dönemlerde aile kavramını eserlerinde nasıl ifade ettikleri ve bu ifadelerin zaman içinde nasıl değiştiği üzerine daha derinlemesine bir analiz yapılabilir. Çeşitli kültürlerdeki aile yapısının sanatsal eserlere olan yansımaları incelenebilir.

Bir diğer seçenek olarak da ailenin duygusal ifade biçiminin günümüz sanatı etkisi üzerine daha fazla araştırma yapılabilir. Özellikle günümüzde duyguların önceki dönemlere göre nasıl aktarıldığı konusu ve farklılıkları üzerine durulabilir. Sanatçıların günümüzde dijital araçları kullanarak aile içindeki ilişkileri ve duygusal bağları nasıl tasvir ettikleri üzerine odaklanan çalışmalar yararlı olabilir.

Son olarak resim sanatında aile temalı eserler, toplumsal ve psikolojik boyutlarıyla daha kapsamlı ve derinlemesine incelenebilir; bu analiz, eserlerin içerdiği duygusal anlamların daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır. Aile kavramının, insanların üzerindeki duygusal ve psikolojik etkisini anlamak için derinlemesine analiz yapılabilir; izleyiciler üzerindeki etkileri incelenilebilir. Bu şekilde resim sanatının ile aile kavramının anlamını derinleştirmek ve insan ilişkilerine dair daha kapsamlı bir bakış açısı sunmak mümkün olabilir. Bu öneriler ileride yapılacak çalışmalara ve araştırmalara yol göstermek amacıyla ifade edilmiştir.

KAYNAKÇA

- Aldoğan, A. (2019). Edward hopper resimlerinde amerikan günlük hayatının ve modern yaşamın izleri. *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, (42), 243-253.
- Allderidge, P. (2000). *Katzen von louis wain*. Fransa: Bibliothèque de l'image.
- Altalib, H., AbuSulayman, A., Altalib, O. (2013). *Parent-child relations: a guide to raising children*. Birleşik Krallık: International Institute of Islamic.
- Altuna, S. (2023). *Ünlü ressamlar hayatları ve eserleri*. Türkiye: Hayalperest Yayınevi
- Armstrong, M., Bullett, G. (1938). *What is happiness?*. Birleşik Krallık: John Lane.
- Barotcu, S. (2017). Diego velazquez'in sanatı ve otoportreleri üzerine bir değerlendirme. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 7(2/1), 164-181.
- Burunsuz, M. (2021). Gerhard richter eserlerinde fotogerçekçi ve soyut ifadelerin değerlendirilmesi, *Ulak Bilge Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(57), 207-216.
- Çeçen, Y. D. D. A. (2002). Duygular insan yaşamında neden vazgeçilmez ve önemlidir? *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(9).
- Çetin, U. (2021). "Çocuğuyla oynayan anne" resmiyle mary cassatt. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 30(1), 105-118.
- Farthing, S. (2017). *Sanatın Tüm Öyküsü*, (Çev: G. Aldoğan ve F. Candil Çulcu), Hayalperest Yayınevi.
- Fırıncı, M. (2006). Toplumsal mücadelede sanatçı duruşuyla kathe kollwitz ve "the end" (son) *Adlı Eserinin Analizi*. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi* (20).
- Girgis, S., Anderson, R., George, R. (2012). *What is marriage? man and woman: a defense*. Amerika Birleşik Devletleri: encounter books.
- Goleman, D. (2022). *Yıkıcı duygular: bu duygularla nasıl baş edebiliriz*. Ukrayna: Koridor Yayıncılık.
- Gubrium, J. F., Holstein, J. A. (1990). *What is family?*. Romanya: Mayfield Publishing Company.

- Jackson, C. (2011). Last portrait of mother. *bereavement care*, 30(1), 48-50.
- Jung, C. G. (2004). *İnsan ruhuna yöneliş: Bilinçaltı ve İşlevsel Yapısı*. Türkiye: Say.
- Karslı, E. (2019). Modernleşme sürecinde çözülen aile yapısı ve kadının yeniden inşası. *Uluslararası Hukuk ve Sosyal Bilim Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 1-14.
- Kollwitz, K. (1969). *Prints and drawings of Käthe Kollwitz* (C. Zigrosser, Ed.). Dover Publications.
- Kuru, A. Ş. (2017). I. Dünya Savaşı'nın sanat diline etkileri; max beckmann'ın die hölle (cehennem), käthe kollwitz'in der krieg (Savaş) Baskı Dosyaları. *Sanat Tarihi Dergisi*, 26(2), 395-421.
- McCausland, E. (1937). Käthe Kollwitz. *Parnassus*, 9(2), 20–25.
- McNish, M. (2014). *A changing force: the american civil war, women, and victorian culture*. Gettysburg College.
- Munch, E. (2001). *Edvard munch: psyche, symbol and expression*. Amerika Birleşik Devletleri: Boston College, McMullen Museum of Art.
- Murray, S., McCabe, J. (1998). *Norman rockwell's four freedoms*. Birleşik Krallık: Random House Value Publishing.
- Nelson, B. (2019). *Duygu sifresi: basariya ulasmak için duygularini serbest birak*. Türkiye: (n.p.).
- Oğraş, Ç. (2022). Picasso'nun mavi dönem resimlerinde melankoli kavramının yeri. *Journal of Arts*, 5(4), 213-221.
- Perlman, M. (1975). *The nuclear family : Can it survive the storm ?*
- Rideal, L., & Soriano, K. (2018). *Madam & Eve : women portraying women*. Laurence King Publishing Ltd.
- Swarzenski, H., Rathbone, P. T., & Muller, H. B. (1948). Max Beckmann 1948. *Bulletin of the City Art Museum of St. Louis*, 33(1/2), 1–114.
- Şahin, D. (2018). Gerhard richter ve foto-resimler. *İnönü Üniversitesi Kültür ve Sanat Dergisi*, 4(1), 96-2.

Tarhan, N. (2011). *Evlilik psikolojisi: öncesi ve sonrasıyla evlilik*. Türkiye: Timaş Yayınları.

Tokdil, E., & Gültekin, T. (2017). Schiller ve guyeau'nun estetik görüşleri ekseninde nedimeler tablosunun değişen görünümü ve estetiğe sosyolojik yaklaşım. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 4(6), 105-113.

Toromanoff, A. (2021). *Sanat tarihinde aşıklar*; Türkiye: Hep Kitap

Trost, J. (1990). Do we mean the same by the concept of family. *Communication research*, 17(4), 431-443.

Walton, S. (2007). *A natural history of human emotions*. Amerika Birleşik

Watt Smith, T. (2020). *Duygular sözlüğü - acimadan zevklenmeye*. Türkiye: Kolektif Kitap.

Yayman-Ataseven, S. (2021). Sanatın iyileştirici gücü teması içinde frida kahlo'nun yaşamı ve resimleri. *Ekev Akademi Dergisi*, 0(88), 503-522.

Yazıcı, S. (2021). 20. yüzyıl almanyası'nda toplumsal gerçekçilik bağlamında max beckmann görünüm (10), 87-98.

http-1:

https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/143366/mod_resource/content/0/Ders9.pdf

(Erişim Tarihi: 12.10.2023)

http-2:

<https://sozluk.gov.tr>

(Erişim Tarihi: 12.10.2023)

http-3:

<https://sozluk.gov.tr>

(Erişim Tarihi: 12.10.2023)

http-4:

<https://www.arthipo.com/artblog/sanat-tarihi/modernizm-sanat-akimi.html>

(Erişim Tarihi: 12.10.2023)

http-5:

<https://ansiklopedi.tubitak.gov.tr/ansiklopedi/revizyonizm#:~:text=%C3%96zg%C3%BCnl%C3%BCk%20iddia%20eden%20ve%20buna.me%C5%9Fruiyetini%20sorgulamak%20bi%C3%A7iminde%20ortaya%20%C3%A7%C4%B1kar.>

(Erişim Tarihi: 12.10.2023)

http-6:

<https://www.sanatperver.com/ronesans-nedir-nasil-ve-nerede-ortaya-cikmistir/>

(Erişim Tarihi: 12.10.2023)

http-7: <https://sozluk.gov.tr>

(Erişim Tarihi: 12.10.2023)

http-8:

<https://medium.com/turknettech/teknik-post-mortem-raporu-nedir-ve-nasil-hazirlanir-69c91ec035f3>

(Erişim Tarihi: 12.10.2023)

http-9: <https://sozluk.gov.tr>

(Erişim Tarihi: 12.10.2023)

http-10:

<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=4721&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>

(Erişim Tarihi: 12.10.2023)

http-11: <https://sozluk.gov.tr>

(Erişim Tarihi: 12.10.2023)

http-12: <https://sozluk.gov.tr>

(Erişim Tarihi: 12.10.2023)

http-13: <https://sozluk.gov.tr>

(Erişim Tarihi: 12.10.2023)

http-14:

<https://sozluk.gov.tr>

(Erişim Tarihi: 12.10.2023)

http-15:

<https://www.pivada.com/leonardo-da-vinci-meryem-ve-cocuk-isa-azize-anna-ile-1503-1519>

(Erişim Tarihi: 12.10.2023)

http-16:

<https://www.wikiart.org/en/diego-velazquez/las-meninas-detail-of-the-lower-half-depicting-the-family-of-philip-iv-of-spain-1656>

(Erişim Tarihi: 12.10.2023)

http-17:

<https://edvard-munchs-atelier.no/?lang=en>

(Erişim Tarihi: 12.10.2023)

http-18:

https://emunch.no/TRANS_HYBRIDMM_T2761.xhtml

(Erişim Tarihi: 12.10.2023)

http-19:

[https://en.wikipedia.org/wiki/Death_and_the_Child#/media/File:Edvard_Munch_-_Death_and_the_Child_\(1899\),_Kunsthalle_Bremen.jpg](https://en.wikipedia.org/wiki/Death_and_the_Child#/media/File:Edvard_Munch_-_Death_and_the_Child_(1899),_Kunsthalle_Bremen.jpg)

(Erişim Tarihi: 12.10.2023)

http-20:

https://en.wikipedia.org/wiki/Death_and_the_Child#/media/File:Munch,_The_dead_mother_and_the_child.jpg

(Erişim Tarihi: 12.10.2023)

http-21:

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/ce/Munch%2C_The_dead_mother_and_the_child.jpg

(Erişim Tarihi: 12.10.2023)

http-22:

[https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/7/72/Mary_Cassatt_-_The_Child%27s_Bath_-_Google_Art_Project.jpg/393px-](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/7/72/Mary_Cassatt_-_The_Child%27s_Bath_-_Google_Art_Project.jpg/393px-Mary_Cassatt_The_Child%27s_Bath_-_Google_Art_Project.jpg?20121004212826)

[Mary_Cassatt_The_Child%27s_Bath_-_Google_Art_Project.jpg?20121004212826](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/7/72/Mary_Cassatt_-_The_Child%27s_Bath_-_Google_Art_Project.jpg/393px-Mary_Cassatt_The_Child%27s_Bath_-_Google_Art_Project.jpg?20121004212826)

(Erişim Tarihi: 12.10.2023)

http-23:

https://en.wikipedia.org/wiki/The_Child%27s_Bath#/media/File:Mary_Cassatt_-_The_Child's_Bath_-_Google_Art_Project.jpg

(Erişim Tarihi: 12.10.2023)

http-24:

<https://emuseum.huntington.org/internal/media/dispatcher/14837/preview>

(Erişim Tarihi: 12.10.2023)

http-25:

<https://www.metmuseum.org/art/collection/search/10401>

(Erişim Tarihi: 12.10.2023)

http-26:

<https://www.pablo-ruiz-picasso.net/images/works/3447.jpg>

(Erişim Tarihi: 12.10.2023)

http-27:

https://en.wikipedia.org/wiki/File:Pablo_Picasso,_1903,_La_Famille_Soler,_oil_on_canvas,_150_x_200_cm,_Musée_des_Beaux-Arts_de_Liège.jpg

(Erişim Tarihi: 12.10.2023)

http-28:

<https://www.kollwitz.de/en/woman-with-dead-child-kn-81>

(Erişim Tarihi: 12.10.2023)

http-29: <https://www.kollwitz.de/en/mother-with-a-child-in-her-arms-kn-136>

(Erişim Tarihi: 12.10.2023)

http-30:

<https://www.artsy.net/artwork/kathe-kollwitz-the-sacrifice>

(Erişim Tarihi: 12.10.2023)

http-31:

<https://www.kollwitz.de/en/worker-woman-with-sleeping-child,-kn-234>

(Erişim Tarihi: 12.10.2023)

http-32: <https://www.nationalgalleries.org/art-and-artists/15356>

(Erişim Tarihi: 12.10.2023)

http-33:

[https://en-m-wikipedia-org.translate.google/wiki/File:Max_Beckmann,_1918-19,_The_Night_\(Die_Nacht\),_oil_on_canvas,_133_x_154_cm,_Kunstsammlung_Nordrhein-Westfalen,_Düsseldorf.jpg?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=tr&_x_tr_hl=tr&_x_tr_pto=tc](https://en-m-wikipedia-org.translate.google/wiki/File:Max_Beckmann,_1918-19,_The_Night_(Die_Nacht),_oil_on_canvas,_133_x_154_cm,_Kunstsammlung_Nordrhein-Westfalen,_Düsseldorf.jpg?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=tr&_x_tr_hl=tr&_x_tr_pto=tc)

(Erişim Tarihi: 12.10.2023)

http-34: <https://www.artsy.net/artwork/max-beckmann-before-the-masked-ball>

http-35:

<https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/2/2f/Room-in-new-york-edward-hopper-1932.jpg/600px-Room-in-new-york-edward-hopper-1932.jpg>

(Erişim Tarihi: 12.10.2023)

http-36:

<https://www.pivada.com/frida-kahlo-buyukannelerim-buyukbabalarimannemle-babam-ve-ben-1936>

(Erişim Tarihi: 12.10.2023)

http-37:

<https://static.mfah.com/images/rockwell---freedom-fromwant.3086940590090511894.jpg?width=290>

(Erişim Tarihi: 12.10.2023)

http-38:

https://tr.wikipedia.org/wiki/Christina%27s_World#/media/Dosya:Christinas_world.jpg

(Erişim Tarihi: 12.10.2023)

http-39:

https://www.vlmpto.org/uploads/2/2/6/8/22682342/2nd-andrew_wyethchristinas_world.pdf

(Erişim Tarihi: 12.10.2023)

http-40:

<https://www.artsy.net/artwork/gerhard-richter-onkel-rudi-uncle-rudi>

(Erişim Tarihi: 12.10.2023)

http-41:

<https://www.artchive.com/artwork/ema-nude-on-a-staircase-gerhard-richter-1966/>

(Erişim Tarihi: 12.10.2023)

http-42:

https://d7hftxdivxxvm.cloudfront.net/?height=800&quality=85&resize_to=fit&src=https%3A%2F%2Fd32dm0rphc51dk.cloudfront.net%2F4nE1l_iaLXDtwIeNYuP02w%2Fnormalized.jpg&width=729

(Erişim Tarihi: 12.10.2023)

http-43:

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Mother_and_Child,_Havana_by_Alice_Neel,_1926.jpg

(Erişim Tarihi: 12.10.2023)

http-44:

<https://www.npg.org.uk/collections/search/person/mp07805/daphne-todd>

(Erişim Tarihi: 12.10.2023)

http-45:

<https://images.squarespace-cdn.com/content/v1/5c61eeba7d0c91296918a987/1576449590083-APEP0Y5J83E84ASKB4F1/Last%2BPortrait%2Bof%2BMother.jpg?format=2500w>

(Erişim Tarihi: 12.10.2023)

http-46:

https://www.inglettgallery.com/usr/documents/press/download_url/124/2013-03_gangloff_artspace.pdf

(Erişim Tarihi: 12.10.2023)

http-47:

<https://artofdarkness.co/post/136312413625/hope-gangloff-ben-and-daisy-2015>
(Erişim Tarihi: 12.10.2023)

